

Universiteit
Leiden

Uitvoeringsagenda Duurzaamheid 2023-2026

Inhoud

Managementsamenvatting	3
1 Onze visie op duurzaamheid	5
1.1 Duurzaamheidsvisie 2030	5
1.2 Werkwijze	6
1.3 Duurzaamheid, de SDG's en onze strategie	6
2 Onze aanpak	8
2.1 Programmaorganisatie	8
2.2 Verbinding met maatschappelijke partners	9
3 Integratie van duurzame ontwikkeling in het onderwijs	12
3.1 (Inter)-disciplinaire kennis en vaardigheden	12
3.2 Zichtbaarheid van duurzaamheid in het onderwijs	14
4 Integratie van duurzame ontwikkeling in onderzoek	16
4.1 Bijdrage van ons onderzoek aan de SDGs	16
4.2 Verduurzaming van het onderzoek	19
5 Bewustwording en betrokkenheid	21
5.1 Communicatie over duurzame ontwikkelingen	21
5.2 Versterken van de duurzaamheidsgemeenschap	22
6 Klimaat-mitigatie	24
6.1 Energie	24
6.2 Duurzame huisvesting	25
6.3 Duurzame mobiliteit	27
7 Duurzame leefomgeving	30
7.1 Biodiversiteit	30
7.2 Waterbeheer	31
7.3 Klimaatadaptatie	32
8 Naar een circulaire economie	33
8.1 Duurzaam inkopen	33
8.2 Eerlijke en circulaire ICT	34
8.3 Afval	35
8.4 Duurzame catering	37
Bijlage 1 Connectiviteitstabel	39
Bijlage 2 Duurzame Masterthesis prijs	45
Bijlage 3 Wetenschapsdossiers in relatie tot de SDGs	47

Managementsamenvatting

Klimaatverandering, globalisering, toenemende sociale ongelijkheid, biodiversiteitsverlies, economische en gezondheids crisissen: de huidige maatschappelijke problemen zijn complex. De oorzaak ervan hangt samen met ecologisch onhoudbare en sociaal onrechtvaardige structuren, culturen en praktijken. Internationaal worden oplossingen steeds vaker gezocht in een duurzamere wereld. Daarin krijgen onderwijs in het algemeen en hoger onderwijs in het bijzondere een rol toebedeeld. "Sustainable development begins with education", zo stelt de UNESCO.

De Universiteit Leiden wil haar maatschappelijke verantwoording nemen en een duurzame studeer- en werkomgeving zijn, die zowel binnen als buiten de universitaire gemeenschap, inspireert en mobiliseert tot het verder realiseren van een positieve maatschappelijke impact. We ontwikkelen daartoe onze bestaande duurzaamheidsinitiatieven door tot een integrale aanpak die een zichtbare uitwerking krijgt in onderwijs, onderzoek en organisatie.

Dit is de kern van de visie waarachter de Universiteit Leiden zich schaaft.

Het doel van deze uitvoeringsagenda duurzaamheid 2023-2026 is om tot uitvoering van de duurzaamheidsvisie te komen. Om onze richtinggevende ambities te realiseren biedt deze agenda praktische handvatten voor het verduurzamen van ons onderwijs, onderzoek en onze bedrijfsvoering. We streven naar acties waarin sociale, economische en ecologische verduurzaming elkaar raken en versterken. Ook willen we hiermee een duurzame beweging versterken en versnellen op het individuele beslissingsniveau van onze medewerkers en studenten. Om onze doelstellingen te behalen wordt centrale regie gevoerd daar waar nodig. De acties zijn samengevat in tabel 1, Bijlage 1.

Voor elk subthema zijn eigen acties opgesteld. Er zijn twee type acties: *commitments* () en *kritische prestatie indicatoren* (KPI's,) . Een *commitment* is een actie of onderzoek waar nog niet voldoende informatie beschikbaar is om een KPI te formuleren. Een KPI is een concrete actie, SMART geformuleerd (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden).

In hoofdstuk 1 wordt de programmaorganisatie en onze ambities voor strategische samenwerking binnen het thema duurzaamheid besproken. De hoofdstukken 3 en 4 beschrijven acties voor integratie van duurzaamheid in ons onderwijs en onderzoek. Hoofdstuk 5 geeft weer hoe de interne communicatie wordt ingezet om medewerkers en studenten te informeren over de verduurzaming van de universiteit en te motiveren en activeren om een positieve maatschappelijke impact te maken. Hoofdstuk 6 beschrijft hoe we aan de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs gaan voldoen voor wat betreft de CO₂-uitstoot. Onze voorgenomen acties voor het realiseren van een klimaat-adaptief en biodiverse campus worden uitgelicht in hoofdstuk 7. Hoofdstuk 8 bevat de acties om toe te werken naar een circulaire economie. Tot slot wordt in hoofdstuk 9 de begroting van de agenda weergegeven.

Deze uitvoeringsagenda is dynamisch wat betekent dat acties worden bijgestuurd waar nodig. De Universiteit Leiden komt jaarlijks met een duurzaamheidsjaarverslag waarin de acties worden geëvalueerd en waar mogelijk aanscherping of herijking van de uitvoeringsagenda aan bod komt.

Onderstaand overzicht geeft de belangrijkste acties per thema weer:

2 Programmaorganisatie

- Uitbreiden netwerk facultaire verbinders
- Opnemen van duurzaamheid als doorlopend ontwikkelthema in de facultaire beleidsplannen
- Intensiveren van strategische samenwerking

- 3 Integratie van duurzaamheid in het onderwijs**
- Delen van 'best practices' over implementatie duurzame ontwikkeling in het onderwijs
 - *Mapping* onderwijsaanbod
 - Ontwikkelen studiemateriaal 'Integratie van duurzaamheid in het onderwijs'
- 4 Integratie van duurzaamheid in onderzoek**
- Evalueren van onderzoeksbijdrage aan SDGs
 - Versterken onderzoeksnetwerk duurzaamheid
 - Verduurzaming onderzoeksinfrastructuur
- 5 Bewustwording en betrokkenheid**
- Ontwikkelen strategisch communicatieplan duurzaamheid
 - Vergroten zichtbaarheid duurzaam onderzoek
 - Vergroten zichtbaarheid trainingsaanbod duurzaamheid medewerkers en studenten
- 6 Klimaat-mitigatie**
- 10-15% reductie CO₂-emissie van huisvesting in 2025
 - 20-25% reductie aardgas in 2025(t.o.v. 2019)
 - Opzetten beleidsplan circulair bouwen
 - Doorontwikkelen van de verplichte CO₂-compensatie zakelijke vliegreizen
 - Maximale transparantie over dienstreizen
- 7 Duurzame leefomgeving**
- Inventariseren biodiversiteit per campus
 - Opzetten van een meetsysteem biodiversiteit op elke campus, alsmede vaststellen welke doelsoorten de universiteit ondersteunt
 - Jaarlijkse toename van groene oppervlakte op grond en op/aan gebouwen van de universiteit
- 8 Naar een circulaire economie**
- Verzwaren van de duurzaamheidscriteria bij inkopen
 - Hoogwaardige verwerking van gebruikte ICT
 - 25% reductie van het jaarlijkse bedrijfsafval per gebruiker in 2027 t.o.v. 2019
 - Maximale grondstofherwinning via een tweesporenbeleid
 - Vergroten van het aandeel plantaardige producten
 - Opzetten voedselkeuzelogo's voor duurzaamheid

1 Onze visie op duurzaamheid

1.1 Duurzaamheidsvisie 2030

De Universiteit Leiden werkt aan een duurzame studeer- en werkomgeving die zowel binnen, als buiten de universitaire gemeenschap, inspireert en mobiliseert tot het maken van een positieve maatschappelijke impact. Hierin bieden wij alle studenten de mogelijkheid om kennis te maken met duurzaamheidsthema's en -vraagstukken. Zo leiden we studenten op tot academische professionals die beschikken over de kennis en vaardigheden die nodig zijn om een bijdrage te leveren aan de duurzaamheidstransitie binnen hun eigen expertise. De Universiteit Leiden is, als brede universiteit, in staat om vanuit uiteenlopende onderzoek disciplines kennis en expertise te leveren voor een duurzame samenleving.

Onderwijs

Aansluitend bij de ambitie 'Betrokkenheid bij de samenleving' uit de onderwijsvisie bieden wij alle studenten de mogelijkheid om kennis te maken met duurzaamheidsthema's en -vraagstukken, die zoveel mogelijk aansluiten bij de inhoud van hun opleiding. Studenten worden opgeleid tot academische professionals die beschikken over de kennis en vaardigheden die nodig zijn om een bijdrage te leveren aan de duurzaamheidstransitie. De Universiteit Leiden biedt programma's en vakken aan waarin duurzaamheid centraal staat, al dan niet specifiek voor de discipline. Docenten worden ondersteund bij het implementeren van duurzaamheid in hun onderwijs.

Onderzoek

Wetenschappelijk onderzoek is een van de kerntaken van de Universiteit Leiden. Onze missie is om met ons onderzoek meer inzicht te krijgen in wereldwijde, nationale en regionale duurzaamheidsvraagstukken en daarbij kennis te ontwikkelen voor juiste en proportionele oplossingen. Omdat duurzame ontwikkeling trans- en interdisciplinair is, moeten we die vanuit meerdere disciplines benaderen. Door verschillende disciplines in coherente onderzoeksprogramma's samen te brengen, kunnen we onderzoek stimuleren dat aansluit bij het trans- en interdisciplinaire karakter van duurzaamheid. We vergroten de (lokale) impact van de Universiteit Leiden door samenwerkingsverbanden met lokale maatschappelijke partners te versterken en in te zetten op toepassing van kennis over duurzaamheidsthema's in de praktijk.

Duurzame Campus

De Universiteit Leiden werkt aan groene, duurzame campussen. Met de pijler klimaat-mitigatie grijpen we in op de oorzaken van klimaatverandering door netto uitstoot van broeikasgassen te reduceren, door ons energieverbruik significant te reduceren en in te zetten op hernieuwbare energie. Onder andere uitgewerkt in de Routekaart energietransitie gebouwen Universiteit (2021), welke een strategie omvat tot aardgasvrije gebouwen en een forse (40%) reductie in elektriciteitsgebruik in 2050 door de gebouwgebonden installaties. Het doel voor de gebouwde omgeving is 65% reductie van de CO₂-uitstoot in 2030 (t.o.v. 1990) en 95% CO₂-reductie in 2050 (aansluitend bij het Klimaatakkoord). In de pijler Duurzame Leefomgeving passen we ons aan op de gevolgen van de klimaatverandering (bijv. hevige regenval, meer hittegolven en droogte). Een duurzame, circulaire bedrijfsvoering wordt stevig voortgezet via onder andere het inkoopbeleid, de groene catering, afvalpreventie en recycling en duurzame mobiliteit.

Bewustwording en betrokkenheid

Studenten en medewerkers spelen een centrale rol in de verduurzaming van de universiteit. Onze studenten zijn de change-makers van de toekomst. Het is daarom van cruciaal belang dat studenten en medewerkers van de Universiteit Leiden zich meer bewust worden van duurzaamheid en zich daar betrokken bij voelen. Dat willen we bereiken door behaalde resultaten intensiever te delen, transparant te communiceren over de verantwoordelijkheden van de campusgebruikers, en onze regionale partners en leveranciers te betrekken bij de transitie. Tevens worden er duurzaamheidsambassadeurs en Green Teams per faculteit aangetrokken die activiteiten organiseren om de eigen faculteit te verduurzamen.

Deze uitvoeringsagenda geeft een overzicht van duurzame initiatieven die de basis van ons duurzaamheidsbeleid vormen voor de periode 2023-2026. De voortgang wordt jaarlijks gerapporteerd in een duurzaamheidsverslag. Aan het einde van deze periode zal er een opvolgend plan voor de periode 2026-2030 worden opgesteld.

1.2 Werkwijze

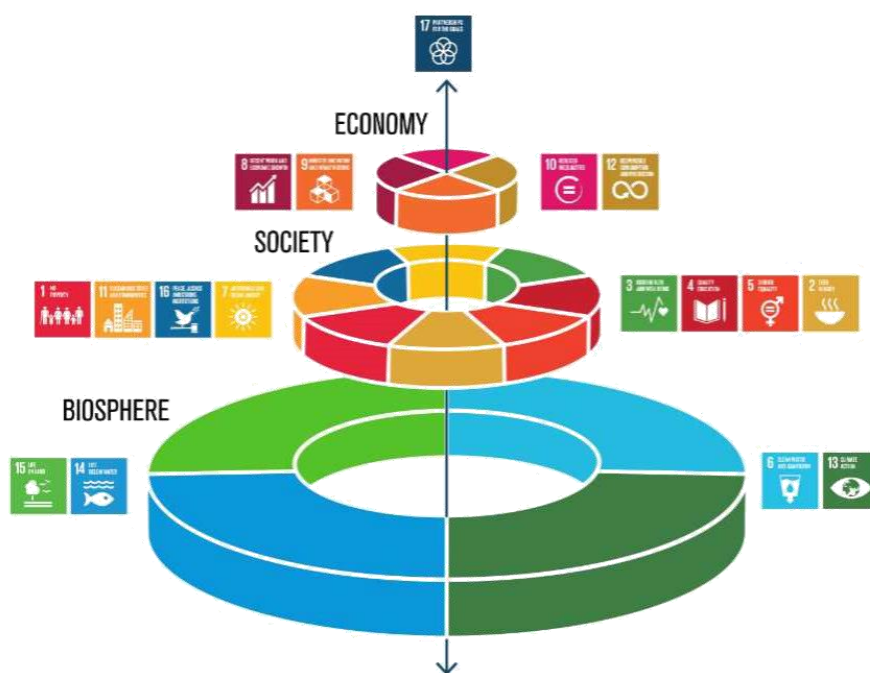
Voor de concretisering van de visie tot deze agenda zijn studenten en medewerkers in verschillende fasen van de totstandkoming van deze agenda betrokken. Er zijn ophaalgesprekken gevoerd met verschillende interne en externe stakeholders en er is een online consultatie uitgezet onder een brede groep studenten en medewerkers. De groep bestond onder andere uit (SKO-)docenten, onderzoekers en docenten die dicht betrokken zijn bij duurzaamheid, LUGO, assessoren, leden van het LUS, leden van het duurzaamheidsnetwerk, verschillende PhD- en Postdoc netwerken en de expertisecentra. Ook heeft er een verdiepingsronde plaatsgevonden voor deelnemers die bij de online consultatie aangegeven hebben deel te willen nemen aan deze ronde.

1.3 Duurzaamheid, de SDG's en onze strategie

De SDG's omvatten duurzaamheidsindicatoren die betrekking hebben op de verschillende terreinen van duurzaamheid (economie, ecologie en sociale duurzaamheid). In de Uitvoeringsagenda Duurzaamheid 2023-2026 wordt onze duurzaamheidsstrategie verbonden aan de SDG's en worden hieraan concrete acties verbonden. De zeventien mondiale SDG's zijn vastgesteld in 2015 als de nieuwe mondiale ontwikkelingsagenda voor 2030. Veelal worden de SDGs in een rij naast elkaar gezet waardoor ze strategisch allemaal even belangrijk lijken. Figuur 1 laat zien welke SDGs betrekking hebben tot de verschillende domeinen (biosfeer, maatschappij en economie). Een pijl in het midden, die zowel naar beneden als naar boven wijst, laat de samenhang zien tussen de domeinen en de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen. Maatschappij en economie zijn feitelijk ingebed in de biosfeer¹.

Met deze verdeling van de SDG's wordt benadrukt dat duurzaamheid niet kan worden bereikt zonder ook de sociale en economische kwesties aan te pakken. Uitdagingen zoals de klimaatverandering zijn voorbeelden van 'wicked' issues. Dit zijn problemen waarvoor de oplossing vaak moeilijk te bepalen is vanwege tegenstrijdige, incomplete en steeds veranderende omstandigheden. Door deze onderlinge afhankelijkheden kan een oplossing voor één deel van het probleem leiden tot nieuwe andere problemen. Ecologische uitdagingen (SDG 13) hebben bijvoorbeeld veelal een economische oorzaak (SDG8) en sociale consequenties (SDG 5 en 10) terwijl het kwaliteitsonderwijs (SDG 4), sterke instituten (SDG 16) en samenwerking (SDG 17) vereist om ze op te lossen. Een vooruitgang in één SDG kan dus mogelijk ten koste gaan van een andere. Om die reden vragen de SDGs om een interdisciplinaire, 'whole-community' benadering.

¹ Folke C., Biggs R., Norström A., Reyers B. & Rockström J. (2016) "Social-ecological resilience and biosphere-based sustainability science" *Ecology and Society* 21(3):41

Figuur 1 De 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties in een bruidstaartmodel. De pijl in het midden symboliseert de samenhang tussen de verschillende domeinen en de SDGs².

Bij het nadenken over hoe de Universiteit Leiden kan bijdragen aan de SDGs is het belangrijk om niet simpelweg over te gaan tot het “labelen” van lopende activiteiten maar na te denken over waar we ons op willen focussen. Het open karakter van de SDGs heeft namelijk als nadeel dat het veel ruimte geeft voor ‘cherry picking’. Hierdoor kan duurzame ontwikkeling gereduceerd worden tot het plakken van een labeltje.

In hoofdstuk 4 zijn de SDGs in relatie tot ons onderzoek verder uitgewerkt. In onze algehele bedrijfsvoering hebben we materiële thema’s in kaart gebracht en hun bijdrage aan de SDG’s. Zie connectiviteitstabel, [Bijlage 1](#).

² The SDG ‘Wedding Cake’, Azote for Stockholm Resilience Centre, Stockholm University (CC BY 4.0)

2 Onze aanpak

2.1 Programmaorganisatie

Onze duurzaamheidsvisie stelt dat de Universiteit Leiden een groene en gezonde studeer- en werkomgeving wordt die inspireert en mobiliseert tot het maken van een positief verschil. Ook wordt er gewerkt aan een stevige verbinding tussen de kennis over duurzaamheid uit ons eigen onderwijs en onderzoek en onze bedrijfsvoering door studenten en onderzoekers te betrekken bij de operationele uitdagingen waar we voor staan. Zo biedt de bedrijfsvoering op de Leidse en Haagse campussen ruimte voor adviesvragen, onderzoek en pilots. Ook de samenwerking met andere Leidse (kennis)partners wordt versterkt op het thema duurzaamheid en biodiversiteit, bijvoorbeeld met de gemeente Leiden, LBSP, Hortus en Naturalis.

Stand van zaken

Op het terrein van de universitaire bedrijfsvoering nemen het Bestuursbureau en de relevante expertisecentra het voortouw in verduurzaming. De grootste verantwoordelijkheid ligt bij het expertisecentrum Vastgoed, het Universitair Facilitair Bedrijf, de afdeling Veiligheid, Gezondheid en Milieu (VGM) en de afdeling Strategie en Academische Zaken (SAZ). Strategische Communicatie en Marketing (SCM) zal betrokken worden voor de doelstellingen op het gebied van communicatie en zichtbaarheid. Vanaf 2020 is de ontwikkeling en uitvoering van de Duurzaamheidsvisie 2030 en deze uitvoeringsprogramma belegd bij SAZ. De coördinator duurzaamheid heeft hierin de regie. De coördinator wordt ondersteund door een beleidsadviseur. De beleidsadviseur heeft een aantal eigen taken zoals het voorbereiden en analyseren van duurzaamheidsrankings, het oppakken van onderdelen uit de uitvoeringsagenda en aansturing van Leiden University Green Office (LUGO).

LUGO is een platform voor duurzaamheid dat wordt opgezet en gerund door studenten, in samenwerking met medewerkers, met als doel de universiteit in al haar facetten te verduurzamen. Bij LUGO werken zes studenten aan verschillende projecten aan onder meer :

- Integratie van duurzaamheid in het onderwijs, het onderzoek en de bedrijfsvoering van de Universiteit Leiden.
- Bevordering van een cultuur van duurzaamheid in de gemeenschap van medewerkers en studenten van de Universiteit Leiden.

Een Raad van Advies ondersteunt de activiteiten van LUGO en helpt de studenten met het ontwikkelen van een netwerk binnen de universiteit.

Ambities

De Universiteit Leiden stimuleert en ondersteunt haar medewerkers en studenten de komende jaren in het maken van duurzame keuzes. We versterken daarmee een onderlinge verbondenheid en meer uitwisseling tussen medewerkers van faculteiten, opleidingen en organisatieonderdelen. Betrokkenen geven we hiervoor praktische handvatten. De bedrijfsvoering op de Leidse campussen biedt ruimte voor adviesvragen, onderzoek en pilots waarmee we een stevige verbinding kunnen leggen tussen de kennis over duurzaamheid uit ons eigen onderwijs en onderzoek en de operationele uitdagingen.

Voor monitoring en rapportage zal de Universiteit Leiden de richtlijnen zoals beschreven in de Global Reporting Initiative (GRI-standaarden) mee nemen en deze, indien van toepassing, door ontwikkelen naar rapportage volgens de Europese Sustainability Reporting Standards. Een onderdeel hiervan is een dubbele materialiteitsanalyse waarbij duurzaamheid gerelateerde risico's en kansen voor de organisatie elke 3-5 jaar worden geïdentificeerd. Dit kan mogelijke klimaatschade's zijn en de impact die dit heeft op de organisatie (outside-in). Anderzijds- gaat het over de impact, positief of negatief, die de organisatie heeft op mens en milieu (inside-out).

Acties:

	Type	Omschrijving
ORG1		<i>Uitbreiden netwerk facultaire verbinders</i> Per faculteit wordt onderzocht op welke manier de verbindende link tussen de universitaire duurzaamheidsvisie en facultair duurzaamheidsbeleid versterkt kan worden. Bijvoorbeeld door medewerkers die vanwege hun werkzaamheden al met duurzaamheid bezig zijn te betrekken bij kennisuitwisseling tussen faculteiten en aanjagen van nieuwe initiatieven. Trekker: faculteiten Gereed: 2023
ORG2		<i>Opnemen van duurzaamheid als doorlopend ontwikkelthema in de facultaire beleidsplannen</i> Faculteiten worden aangemoedigd om facultair duurzaamheidsbeleid te ontwikkelen op onderzoek, onderwijs en bedrijfsvoering. Hierbij blijft er voldoende ruimte om de aanpak en het werkplan op de specifieke behoeftes en situatie van de faculteit toe te spitsen en met de meest relevante maatregelen te beginnen. De voortgang van het facultaire beleid kan meegenomen worden in de reguliere kwaliteitszorgcyclus. Trekker: faculteiten Gereed: doorlopend
ORG3		<i>Monitoring en rapportage volgens GRI en vanaf 2024 volgens de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)</i> Jaarlijkse verslaglegging volgens de G4-richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI), een internationale organisatie die richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving opstelt. Vanaf 2024 wordt er gerapporteerd volgens de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), een Europese richtlijn over rapportage ten aanzien van mens en klimaat. Trekker: BB Gereed: 2024

2.2 Verbinding met maatschappelijke partners

In de duurzaamheidsvisie staat dat we ons meer willen verbinden met lokale en regionale partners en bedrijven om zo duurzame innovaties te katalyseren.

Stand van zaken

De Universiteit Leiden maakt deel uit van verschillende samenwerkingsverbanden waarin duurzaamheid een rol speelt. In samenwerking met Leidse en Haagse musea wordt onderzoek gedaan naar diverse collecties. Bijzonder is de Hortus Botanicus, met een unieke collectie planten uit de hele wereld. Het Naturalis Biodiversity Research Centre is het nationaal onderzoeksinstituut op het gebied van biodiversiteit. In het onderzoekscentrum werken een aantal onderzoekers die ook bij de Universiteit Leiden zijn aangesteld. Bovendien is er samenwerking met wetenschappers van de Hortus Botanicus, het Instituut Biologie en het Centrum voor Milieuwetenschappen.

Op regionaal niveau werkt de Universiteit Leiden samen met de gemeente Leiden, Leiden Kennisstad, Leren met de Stad en de gemeente Den Haag en neemt ze deel in het samenwerkingsverband Economie071. In verschillende LDE Centres werkt de universiteit samen met de Technische Universiteit Delft, Erasmus Universiteit Rotterdam en maatschappelijke partners in de regio Zuid-Holland aan actuele kennisvragen. In het LDE Centre for Sustainability wordt gewerkt op het gebied van circulaire economie en duurzaamheid. Het International Centre for Frugal Innovation onderzoekt de condities die maken dat 'frugal innovation' slaagt en kan bijdragen aan duurzame en inclusieve ontwikkeling in Afrika. Het LDE Centre Governance of Migration and Diversity focust zich op bestuurlijke oplossingen voor migratie en diversiteit. Ook wordt in UNL-verband samengewerkt aan kennisuitwisseling en belangenbehartiging op verschillende duurzaamheidsthema's, zoals energiebesparing en afvalbeheer. De universiteit wisselt kennis uit op het gebied van duurzaamheid met andere Europese universiteiten in de samenwerkingsverbanden UNA Europe, Coimbra Group, European University Association en het LERU-netwerk. Deze netwerken dragen bij aan kennisuitwisseling, beleidsontwikkeling en samenwerking op het gebied van duurzaamheid in onderzoek, onderwijs en bedrijfsvoering. Via de vereniging Neth-ER en de

permanente vertegenwoordiging van Nederland bij de Europese Unie wordt regelmatig informatie opgehaald en uitgewisseld.

Als overkoepelend thema maakt duurzaamheid onderdeel uit van de brede universitaire EU-strategie. De profilering hiervan bij Brusselse beleidsmakers en relevante EU spelers is een prioriteit en sluit naadloos aan bij de politieke prioriteiten van de EU (Green Deal pakket). Om de ambitie waar te maken om Europa het eerste klimaat-neutrale continent te laten zijn in 2050 zijn lange-termijn oplossingen nodig waar onze universiteit middels onderzoek en onderwijs op een onafhankelijke en interdisciplinaire manier aan werkt. Hiermee kan de Universiteit Leiden impact hebben op Europees beleid.

Den Haag is geselecteerd om bij de 100 Europese steden te horen die voor 2030 klimaatneutraal dienen te zijn ("EU Cities Mission"). De Universiteit Leiden zal samen met andere kennisinstellingen meedenken in het ontwikkelen van plannen voor de uitvoering van deze missie. De Europese Commissie ondersteunt, ook financieel, zogenaamde *Climate Cities Contracts*, waarbij o.a. kennispartners (denk b.v. aan het LDE Centre for Sustainability), zich bij kunnen aansluiten om de missie uit te voeren met een scala aan spelers. Een greep uit onze andere samenwerkingspartners waarmee we inzetten op verduurzaming: Leren met de Stad, Leiden Education Fieldlab, City Deal Kennis Maken Den Haag, PLNT Den Haag, Hague Humanity Hub, Provincie Zuid-Holland (Groeitagenda Zuid-Holland, ACCEZ (circulaire economie)), Economic Board Zuid-Holland (Samenwerkingen groeifonds: Duurzame Materialen NL, Toekomstbestendige leefomgeving, Groenvermogen II, Nieuwe Warmte Nu!), Innovation Quarter, Hogeschool Leiden, Leiden University Medical Center en Wageningen Universiteit.

Ambities

Europese en nationale ambities hebben grote invloed op de transitie naar een toekomstbestendige en klimaat neutrale omgeving. Europese wet- en regelgeving hebben met duurzame doelen directe impact op het beleid van de Universiteit Leiden. Tijdig signaleren van Europese, nationale en regionale beleidsontwikkeling op duurzaamheid en het duiden van de impact hiervan op de Universiteit Leiden zal een speerpunt zijn in de uitvoeringsperiode.

Met *Ambitie 5: Meerwaarde via strategische samenwerking, Strategisch Plan Vernieuwen en Verbinden 2022-2026* wordt gewerkt aan de groeiende vraag aan de wetenschap om mee te denken met oplossingen voor duurzaamheidsvraagstukken.

Acties:

	Type	Omschrijving
SS1		<p><i>Intensiveren van strategische samenwerking</i></p> <p>Met het intensiveren van strategische samenwerkingen met onze publieke en private partners bouwen we aan onderzoeks- en innovatie-ecosystemen die duurzame ontwikkeling ondersteunen. Hierbij wordt gezocht naar gemeenschappelijkheid in strategische agenda's en mogelijkheden tot samenwerking. Door meer in te zetten op campusontwikkeling kunnen we vanuit elke campus bijdragen aan regionale ecosystemen. Hiertoe dienen we de komende jaren keuzes te maken en focus aan te brengen in maatschappelijke thema's waarop we willen inzetten. Welke thema's bieden vanuit ons brede profiel de beste kansen voor samenwerking en op welke thema's zetten we als eerste in. Hieraan wordt gewerkt in de uitwerking van Ambitie 5, actielijn 1 en 2 uit het Strategisch Plan.</p> <p>Trekker: BB-SAZ</p> <p>Periode: doorlopend</p>

3 Integratie van duurzame ontwikkeling in het onderwijs

Als universiteit wordt onze grootste bijdrage aan de SDGs geleverd door de studenten die we opleiden als academische professionals en betrokken burgers. De holistische definitie van duurzaamheid, zoals uiteengezet in de SDGs van de VN laat de relevantie van duurzame ontwikkeling voor studenten zien, ongeacht discipline.

3.1 (Inter)-disciplinaire kennis en vaardigheden

Het aanbod van opleidingen en vakken bij de Universiteit Leiden waarin duurzaamheid en/of daaraan gerelateerde onderwerpen aan bod komen, wordt steeds groter. In de afgelopen jaren is er algemene consensus ontstaan over de competenties in het hoger onderwijs passende bij duurzame ontwikkeling^{3,4}. Deze competenties zijn opgebouwd uit kennis, vaardigheden, perspectieven en waarden die studenten in staat stellen om steeds opnieuw en in steeds wisselende context duurzame ontwikkeling vorm te geven.

In 2021 is er een gezamenlijk vaardighedenkader vastgesteld. Met dat kader kunnen vaardigheden in het onderwijs door opleidingen (verder) geëxpliciteerd worden. Vaardigheden zoals analyseren, maatschappelijk bewustzijn, reflecteren en veerkracht zijn vaardigheden die passen bij duurzaamheidscompetenties.

De benodigde competenties zijn echter niet lineair te implementeren maar zijn sterk verweven met elkaar. In ons onderwijs komen deze competenties impliciet al terug in ons onderwijs zonder dat ze altijd gekaderd zijn in de duurzaamheidscontext.

Stand van zaken

De Universiteit Leiden biedt programma's aan waarin duurzaamheid centraal staat, zoals de master Governance of Sustainability en de master Industrial Ecology (in samenwerking met de TU Delft). Daarnaast worden duurzaamheidsthema's in toenemende mate geïntegreerd in bestaande vakken, of kiezen studenten dit thema voor hun opdrachten, onderzoek of scriptie. Zo is het onderwijs van het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden (CML) en stimuleringsprogramma Liveable Planet erop gericht studenten vertrouwd te maken met geïntegreerd en interdisciplinair duurzaamheidsonderzoek, en leert het hun goede besluiten te nemen bij het beheer van de natuurlijke hulpbronnen en het verbeteren van milieukwaliteit en biodiversiteit. Vanaf 2024 kunnen studenten van verschillende disciplines de bachelor 'Science for sustainable society' volgen (onder voorbehoud).

Het LDE Centre for Sustainability ondersteunt maatschappelijke organisaties met kennisvragen over circulaire economie en duurzaamheid. Het centre verbindt vragen van de maatschappij aan het onderwijs van de LDE-universiteiten (vakken, minoren, labs) en zet onderzoek agenda's en programma's op met praktijkpartners. Het centre biedt master studenten de mogelijkheid om via Interdisciplinary Thesis Labs – samen met studenten van andere studierichtingen - hun thesis te schrijven voor een maatschappelijke organisatie met een actuele duurzaamheidsuitdaging. Daarnaast helpt het centre bij het opzetten van nieuw interdisciplinair onderwijs, bijvoorbeeld het LDE Bachelor Honours Programma Sustainability. Tot slot biedt het centre een overzicht van bestaand LDE-duurzaamheidsonderwijs (honours, minoren, masters, open onlineonderwijs). Het LDE Centre for Governance of Migration and Diversity richt zich op sociale duurzaamheidsvraagstukken met de scriptiewerkplaats Den Haag Zuidwest.

Vanuit de Honours Academy is binnen LDE-verband een gezamenlijk bachelor honoursprogramma 'Sustainability' ontwikkeld dat in november 2022 is gestart. Daarnaast heeft het Leader Leadership Programme een Leadership Lab 'Sustainability & Climate' waarin studenten in aanraking komen met 'real-world' duurzaamheidsuitdagingen, en staat duurzaamheid centraal in de Master Honours Classes 'Circular Economy' en 'Planet in Peril'. In de extracurriculaire vaardigheidsmodule 'Designing Your Life: Climate Changemakers edition' (vanaf februari 2023) krijgen studenten die in hun loopbaan willen werken aan het klimaatprobleem handvatten

³ Bianchi, Guia & Pisiotis, Ulrike & Giraldez, Marcelino. (2022). GreenComp – The European sustainability competence framework. 10.2760/13286.

⁴ UNESCO, Learning for the future: Competences in Education for Sustainable Development"; ECE/CEP/ AC.13/2011/6

aangereikt hoe ze dit kunnen doen. Het Sustainable City Lab The Hague, een gezamenlijk initiatief van de Campus Den Haag en Liveable Planet zal in de uitvoeringsperiode doorontwikkeld worden. Het Sustainable City Lab The Hague moet een levendig knooppunt worden dat kenniscreatie met lokale partners bevordert. De activiteiten worden gericht op het verhelderen van kennisvragen en het verbinden van lokale partners en onderzoekers en studenten van diverse opleidingen van onze universiteit. Vanuit de Honours Academy worden Impact Challenges verzorgd waarbij studenten in een interdisciplinair team aan een praktijkopdracht werken.

De Universiteit Leiden en het Programmateam Duurzaamheid van de gemeente Leiden hebben begin 2018 samen met de gemeente Den Haag, het onderzoeksatelier duurzaamheid (Leren met de Stad) opgericht. In dit brede onderzoeksatelier gaan masterstudenten voor de gemeente(n) aan de slag met vraagstukken op het gebied van energietransitie, klimaatadaptatie en de circulaire economie. Het initiatief Leren met de Stad is een Leids platform voor concrete en structurele samenwerking tussen de universiteit, de Hogeschool Leiden, de gemeente Leiden, MBO Rijnland en het Leidse centrum voor innovatie en ondernemerschap. Leren met de Stad verbindt (lokale) maatschappelijke vraagstukken, waaronder duurzaamheidsvraagstukken, aan onderwijs en onderzoek. Studenten en onderzoekers werken aan deze vraagstukken en dragen zo bij aan oplossingen. Voor studenten biedt de stad zó een contextrijke leeromgeving en kunnen zij 'leren met maatschappelijke impact'. Leren met Stad biedt een netwerk van samenwerkingspartners, (fysieke) leeromgevingen in de stad en een Leergemeenschap Stad waarin docenten en stadspartners samenwerken en -leren hoe ze hun onderwijs kunnen innoveren.

In het project 'Global Challenges, Local Actions' bij het LUC wordt op een laagdrempelige manier lesmateriaal ontwikkeld voor docenten met drie onderdelen: 1) instructies voor lokale acties tegen bijvoorbeeld plasticvervuiling of biodiversiteitsverlies. 2) Inhoudelijk materiaal wordt ontwikkeld met uitleg over het milieuprobleem, zodat een docent geschiedenis of rechten niet zelf de milieu-vakliteratuur in hoeft te duiken. 3) Er wordt materiaal ontwikkeld dat linkt aan basisconcepten in andere vakgebieden, van rechten, tot geschiedenis, tot sociologie. Doel hiervan is om docenten werk uit handen te nemen die zit in het ontwikkelen van nieuw lesmateriaal, om zo laagdrempelig duurzaamheidsvraagstukken binnen andere vakgebieden te introduceren en te integreren.

Ambities

In onze visie stellen we dat het onderwijs van de Universiteit Leiden een bijdrage levert aan duurzaamheidsvraagstukken door studenten vanuit alle faculteiten de juiste kennis en vaardigheden mee te geven.

Voor de pijler duurzaamheid in het onderwijs sluiten we ons aan bij de ambities uit de onderwijsvisie. In dit kader zijn ook de eerder genoemde 13 gezamenlijke vakoverstijgende vaardigheden vastgesteld. Eén van de ambities uit de onderwijsvisie, -de ambitie 'Betrokkenheid bij de samenleving' - is erop gericht dat studenten binnen hun opleiding (meer) in contact komen met maatschappelijke vraagstukken. Voor de concrete invulling van deze ambitie, wordt er gezocht naar methoden en samenwerkingen om opleidingsbesturen en docenten te faciliteren bij het integreren van deze vraagstukken in hun onderwijs. Het programmateam Duurzaamheid is hierbij betrokken en adviseert over de wijze waarop duurzaamheid binnen deze ambitie een plek kan krijgen. Of en in welke mate de maatschappelijke vraagstukken in het onderwijs ook daadwerkelijk duurzaamheidsvraagstukken zullen zijn, valt onder de verantwoordelijkheid van de individuele opleidingen en zal sterk afhankelijk zijn van de aard van de opleiding maar ook van hoe breed (of hoe smal) de selectie van SDG's is waar de faculteit op opleiding zich aan committeert.

Een belangrijke aanbeveling van het traject voor de ambitie 'Betrokkenheid bij de samenleving' is het verbinden en het consolideren van de bestaande initiatieven waarbij maatschappelijke vraagstukken in het onderwijs worden verwerkt. Onder deze 'best practices' bevinden zich veel initiatieven op het gebied van duurzaamheid.

Hierdoor is duurzaamheid al goed vertegenwoordigd binnen deze ambitie uit de onderwijsvisie. Het betreft vaak activiteiten op het terrein van milieu en klimaat.

Acties:

	Type	Omschrijving
OW1		<i>Delen van 'best practices' over implementatie duurzame ontwikkeling in het onderwijs</i> Via de Teaching Support website en Dossier Duurzaamheid worden 'best practices' over integratie van duurzame ontwikkeling in ons onderwijs gedeeld zodat kennis, ervaring en voorbeelden uitgewisseld kunnen worden. Trekker: BB-SAZ/SC&M Gereed: 2024
OW2		<i>Organiseren jaarlijkse lunchmeeting 'Integration of sustainability in education'</i> Het doel van deze meeting is uitwisseling over kennis, ervaring en voorbeelden tussen initiatiefnemers die werken aan integratie van duurzaamheid in het onderwijs. Trekker: BB-SAZ/LUGO Gereed: 2023
OW3		<i>Mapping onderwijsaanbod</i> Een nulmeting van ons duurzame onderwijsaanbod voor faculteiten/opleidingen dat als uitgangspunt kan dienen voor opleidingen die een visie op duurzaamheid in het curriculum willen ontwikkelen. Hiertoe inventariseren we welke programmaonderdelen bijdragen aan zowel de kennis als de vaardigheden voor duurzame ontwikkeling en hoe we ons profileren ten aanzien van de SDGs. Hiermee hebben we de mogelijkheid te bekijken hoe dit past bij de overkoepelende visie op onze universiteitsbrede, inhoudelijke profilering (actielijn 6, Ambitie 1, Ruimte voor vernieuwing, Strategisch Plan). Trekker: BB-SAZ Gereed: 2024
OW4		<i>Ontwikkelen studiemateriaal 'Integratie van duurzaamheid in het onderwijs'</i> Reeds bestaande expertise binnen de universiteit en de aanwezige wetenschappelijke kennis t.b.v. duurzaam onderwijs in hoger onderwijs wordt als toegankelijk cursusmateriaal beschikbaar gesteld voor docenten die duurzaamheid willen integreren in hun onderwijs, bijvoorbeeld via een online module/MOOC. Hierbij kan gedacht worden aan uitleg bij de verschillende theoretische modellen die duurzaamheid omschrijven, hoe duurzaamheid te vertalen in (eind)competenties, hoe bestaande leerinhoud (meer) te oriënteren op duurzaamheid of nieuwe duurzame inhouden toe te voegen, hoe <i>wicked problems</i> in het onderwijs te integreren, hoe een leerlijn duurzaamheid op te bouwen en hoe duurzaamheid in het onderwijs kan worden opgeschaald en geëvalueerd. Hiervoor is onderwijskundige expertise nodig van het Leiden Learning & Innovation Centre voor onderwijsondersteuning- en advisering. Trekker: BB-SAZ/ Leiden Learning & Innovation Centre Gereed: 2024

3.2 Zichtbaarheid van duurzaamheid in het onderwijs

Stand van zaken

Ons aanbod in vakken en programma's met een duurzaam thema wordt jaarlijks gepubliceerd op ons website Duurzaamheid en de website van Liveable Planet net als de initiatieven voor studenten die duurzaamheid als thema hebben. Voorbeelden hiervan zijn: Onderzoeksatelier Duurzaamheid (Leren met de Stad), Sustainable Business Battle, Leren met de stad, Sustainability and law lecture series en het interdisciplinaire thesis lab (LDE).

In de digitale studiegids kunnen studenten zoeken op de begrippen 'sustainable/sustainability', 'milieu', 'environment/environmental', 'klimaat/climate' en 'duurzaam/duurzame/duurzaamheid'.

Ambities

Door beter zichtbaar te maken hoe duurzame kennis en vaardigheden terugkomen in het bestaande curriculum kunnen nieuwe connecties tussen disciplines gemaakt worden en biedt dit ruimte voor docenten tot nieuwe leeruitdagingen voor studenten. Voor studenten zal duidelijker worden welke mogelijkheden tot verdieping zij hebben in dit thema.

Acties:

	Type	Omschrijving
OW5		<i>Vergroten zichtbaarheid duurzaam onderwijs aanbod voor studenten</i> Het duurzame onderwijsaanbod wordt beter zichtbaar gemaakt voor studenten. Bijvoorbeeld door het ontwikkelen van een 'matching-platform'. Trekker: BB-SAZ/SC&M/SOZ Gereed: 2025
OW6		<i>Uitreiken van een duurzame Master-thesis award</i> De duurzame master thesis award is een excellentieprijs (€500) voor de student die zich op een sociaal, economisch of ecologisch duurzaamheidsvraagstuk heeft gefocust en dit vanuit verschillende perspectieven heeft benaderd. Zie Bijlage 2 voor werkwijze en regelement. Trekker: BB-SAZ/LUGO Gereed: 2023

4 Integratie van duurzame ontwikkeling in onderzoek

De visie stelt dat de Universiteit Leiden de komende jaren blijft investeren in het stimuleren en ondersteunen van onderzoek met een maatschappelijke impact.

4.1 Bijdrage van ons onderzoek aan de SDGs

Stand van zaken

De brede maatschappelijke relevantie van ons onderzoek over de periode 2010-2020 zien we terug in onze bijdrages aan de SDGs met onze wetenschappelijke publicaties (Figuur 2).

Figuur 2 SDG-profiel van de Universiteit Leiden op basis van de wetenschappelijke publicaties over de periode 2010-2020. Bron: UNL – Nederlands wetenschappelijk onderzoek in relatie tot de SDG's 2010-2020

Het profiel van de Universiteit Leiden laat zien dat we een sterke focus hebben op SDG3 Gezondheid en Welzijn, SDG 12 Duurzame consumptie en productie en SDG 16 Vrede, justitie en sterke publieke diensten. Het Leidse onderzoek is ondergebracht in vijf brede clusters van wetenschapsgebieden en één overkoepelend onderzoeksthema. Per thema is vastgesteld welke faculteiten bijdragen aan welke duurzameontwikkelingsdoelstellingen (SDG's). Enkele onderdelen van de Universiteit Leiden zijn in hun geheel gericht op duurzaamheid, zoals het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden (CML), het Instituut Antropologie en Ontwikkelingssociologie (Faculteit Sociale Wetenschappen) en bepaalde delen van het instituut Bestuurskunde (Faculteit Governance and Global Affairs), Instituut Biologie Leiden en het Leids Instituut voor Chemisch onderzoek.

Duurzame ontwikkeling vraagt om inter- en transdisciplinaire samenwerking. Door verschillende disciplines in coherente onderzoeksprogramma's samen te brengen, kunnen we onderzoek stimuleren dat aansluit bij het inter- en transdisciplinaire karakter van duurzaamheid. In 2020 zijn acht universiteitsbrede stimuleringsprogramma's van start gegaan. Ze zijn gericht op versterking van interdisciplinaire samenwerking en sluiten bovendien aan bij actuele maatschappelijke vraagstukken en agenda's, zoals de duurzame

ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties. Een van de programma's is Liveable Planet, dat zich richt op interdisciplinaire en integrale oplossingsrichtingen voor een meer duurzame samenleving. In 2022 heeft de Liveable Planet community meer dan 100 leden van verschillende faculteiten. Dit heeft geresulteerd in nieuwe onderzoeksprojecten en verschillende aanvragen voor subsidies bij NWA en NWO. Met maandelijks lunchlezingen, waaraan leden uit het netwerk deelnemen, worden onderzoeksresultaten gedeeld en discussies gevoerd over duurzaamheidsthema's. Het interdisciplinaire programma Liveable Planet streeft naar een structurele inbedding na afloop van het programma in 2024. In de komende jaren wordt verder gewerkt aan de opzet van een gemeenschappelijk programma rond klimaat met het Climate Action programma van de TU Delft in Den Haag en Liveable Planet: Fair Futures – A multidisciplinary approach for just transitions to a sustainable world. Het doel hiervan is het opstarten van gezamenlijk onderzoek en van PhD- en postdoctoraal onderwijs.

Duurzame toekomst: Inzichten en oplossingen voor een leefbare wereld

Hoe kunnen we onze maatschappij zo inrichten dat de wereld leefbaar blijft voor onszelf en al het andere leven om ons heen? Aan dat vraagstuk werken Leidse wetenschappers samen vanuit allerlei disciplines, van biologie tot datawetenschap en van milieueconomie tot archeologie. Hiermee wordt de link gelegd tussen biodiversiteit, zorg voor de leefomgeving en duurzame economie met de modernste technieken. Bijvoorbeeld wordt er met satelliettechnologie vanuit de ruimte de omvang en samenstelling van bossen gemeten en worden er technieken ontwikkeld om waterkwaliteit te meten. De Universiteit Leiden heeft van oudsher nauwe banden met Naturalis Biodiversity Center. Naturalis heeft 42 miljoen geconserveerde planten en dieren, fossielen en stenen die belangrijk zijn voor wetenschappelijk onderzoek naar biodiversiteit. Met een integrale aanpak worden de belangrijke facetten doorgerekend. Van waterkwaliteit en biodiversiteit tot landgebruik en duurzame economie. Met onder andere de wereldwijde database voor grondstoffen, de uitgebreide collectie van Naturalis en gebundelde expertise op het gebied van datawetenschap.

Duurzame energie: Op zoek naar de brandstof van morgen

Wetenschappers van de Universiteit Leiden verrichten vanuit diverse disciplines onderzoek dat bijdraagt aan de transitie naar duurzame energie en de reductie van CO₂. Leidse scheikundigen buigen zich over vraagstukken als: hoe halen we het meeste uit zonlicht als we elektrische energie opwekken? Hoe zetten we het om in brandstof? En hoe kun je de verkregen energie het beste opslaan voor later gebruik? Ook onderzoeken wetenschappers van de faculteit der sociale wetenschappen de oorzaak van publieke perceptie van energiprojecten, en hoe eventuele weerstand kan worden voorkomen. Leidse wetenschappers onderzoeken niet alleen de mogelijkheden van nieuwe manieren om energie op te wekken. Om onze toekomst veilig te stellen zal de mensheid ook zuiniger moeten omgaan met bestaande grondstoffen. Het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden verzamelt onmisbare kennis over het gebruik van grondstoffen en onderhoudt 's werelds grootste grondstoffendatabase.

Recht, politiek en bestuur: bestuurlijke oplossingen voor wereldwijde uitdagingen

Vraagstukken zoals klimaatverandering, uitputting van hulpbronnen of sociale ongelijkheid zijn te complex om vanuit één wetenschappelijke discipline of vanuit één land aan te pakken. Sommige verschijnselen zoals milieuvervuiling, klimaatverandering, honger en migratiegolven zijn onmogelijk geïsoleerd te bestuderen. De Universiteit Leiden verbindt wetenschappelijke deskundigheid om op deze vragen een antwoord te zoeken. Uniek daarbij is de eeuwenoude Leidse traditie in het bestuderen van verre landen, talen en culturen, met name die van China, Afrika, de Arabische wereld en het Midden-Oosten. Leiden is een internationale *hub* van kennis en contacten. Veel van het Leidse onderzoek naar wereldproblemen gebeurt in Den Haag, in het hart van de 'internationale stad van vrede en recht'. Met haar Internationaal Strafhof en Gerechtshof, ministeries, multinationals, ambassades en talrijke internationale conferenties is Den Haag een ideale voedingsbodem. Wetenschappers van het Leiden University College The Hague, het instituut bestuurskunde en het Institute of security and global affairs zitten regelmatig aan tafel met diplomaten, internationale juristen en industriëlen om beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek te bespreken met praktische experts.

In de afgelopen jaren is het Leidse duurzaamheidsonderzoek sterker geclusterd, zowel in samenwerkingsverbanden binnen als buiten de universiteit. De SDG's voor alle wetenschapsgebieden zijn te vinden in bijlage 3. In diverse consortia wordt onderzoek gedaan naar thema's waarin duurzaamheid een rol speelt. In samenwerking met Leidse en Haagse musea wordt onderzoek gedaan naar diverse collecties waaronder de Hortus Botanicus met een unieke collectie planten uit de hele wereld. Het Naturalis Biodiversity Research Centre is het nationaal onderzoeksinstituut op het gebied van biodiversiteit. In het onderzoekscentrum werken een aantal onderzoekers die ook bij de Universiteit Leiden zijn aangesteld. Bovendien is er samenwerking met wetenschappers van de Hortus Botanicus, het Instituut Biologie en het Centrum voor Milieuwetenschappen.

Op regionaal niveau wordt er onderzoek gedaan in de samenwerkingsverbanden Leiden-Delft-Erasmus (Centre for Sustainability), Leren met de stad, Leiden Kennisstad, Leiden European City of Science 2022, Leiden Bio Science Park, PLNT, LeidenGlobal Stichting 2030, Jaar van de Tuin, en Sustainable The Hague (in samenwerking met LUC Den Haag).

Den Haag is geselecteerd om bij de 100 Europese steden te horen die voor 2030 klimaatneutraal dienen te zijn ("EU Cities Mission"). De wetenschappers van de Universiteit Leiden zullen samen met andere kennisinstellingen meedenken in het ontwikkelen van plannen voor de uitvoering van deze missie. De Europese Commissie ondersteunt, ook financieel, zogenaamde *Climate Cities Contracts*, waarbij o.a. kennispartners (denk b.v. aan het LDE Centre for Sustainability), zich bij kunnen aansluiten om de missie uit te voeren met een scala aan spelers. Een greep uit onze andere samenwerkingspartners waarmee we met ons onderzoek inzetten op verduurzaming: Leren met de Stad, Leiden Education Fieldlab, City Deal Kennis Maken Den Haag, PLNT Den Haag, Hague Humanity Hub, Provincie Zuid-Holland (Groeiagenda Zuid-Holland, ACCEZ (circulaire economie)), Economic Board Zuid-Holland (Samenwerkingen groeifonds: Duurzame Materialen NL, Toekomstbestendige leefomgeving, Groenvermogen II, Nieuwe Warmte Nu!), Innovation Quarter, Hogeschool Leiden, Leiden University Medical Center en Wageningen Universiteit.

In de samenwerkingsverbanden UNA Europe, Coimbra Group, European University Association en het LERU-netwerk wordt er op Europees niveau samengewerkt op onderzoeksthema's gerelateerd aan duurzaamheid.

Ambitie

De Duurzaamheidsvisie 2030 stelt dat de Universiteit Leiden met haar onderzoek meer inzicht wil krijgen in wereldwijde, nationale en regionale duurzaamheidsvraagstukken en daarbij kennis wil ontwikkelen voor juiste en proportionele oplossingen.

Voor de integratie van duurzame ontwikkeling in onderzoek sluiten we ons aan bij de uitwerking van het Strategisch Plan, Vernieuwen en Verbinding 2022-2027 waaronder Ambitie 2 ‘Toonaangevend interdisciplinair onderzoek en onderwijs’. In de concretisering van deze ambitie worden onderzoekers gestimuleerd om discipline-overstijgende samenwerkingen op te starten.

Acties:

	Type	Omschrijving
OZ1		<i>Evaluëren van onderzoeksbijdrage aan SDGs</i> Per faculteit maken we inzichtelijk hoe met onderzoek wordt bijgedragen aan onderzoek voor duurzame ontwikkeling. Op basis van deze analyse zullen faculteiten worden uitgenodigd mee te denken over de profilering van de faculteit t.a.v. de SDGs en of dit aanleiding geeft tot een herijking van het onderzoeksprofiel. Trekker: BB-SAZ i.s.m. faculteiten Gereed: 2024
OZ2		<i>Versterken onderzoeksnetwerk duurzaamheid</i> Het onderzoeksnetwerk duurzaamheid wordt versterkt door lunchmeetings, matchmaking meetings, lezingen en duurzame challenges te organiseren. Ook zal er coaching voor jonge onderzoekers gefaciliteerd worden. Trekker: Liveable Planet/SAZ Gereed: doorlopend
OZ3		<i>Opzetten projectenportfolio levende labs</i> De campussen van de Universiteit Leiden bieden ruimte voor adviesvragen, onderzoek en pilots waarmee een verbinding gelegd kan worden tussen de kennis over duurzaamheid uit ons eigen onderwijs en onderzoek en de eigen duurzaamheidsambities van de universiteit op het gebied van klimaat, biodiversiteit en circulariteit. Een projectenportfolio op de website van de Universiteit Leiden zal inzicht geven in lopende en afgeronde ‘levende lab’ projecten op onze campussen en andere locaties waarbij de Universiteit Leiden betrokken is. Trekker: BB-SAZ Gereed: 2024

4.2 Verduurzaming van het onderzoek

Met ons onderzoek dragen we in de breedte bij aan de SDGs. Om écht duurzaam onderzoek te doen moet het onderzoek ook duurzaam uitgevoerd worden. Hierbij valt te denken aan het kritischer kijken naar energieverbruik, afval en inkoop van laboratoriumbenodigdheden zoals wegwerpplastic.

Acties:

	Type	Omschrijving
OZ4		<p><i>Verduurzaming onderzoeksinfrastructuur</i></p> <p>Laboratoria worden uitgenodigd deel te nemen aan het Laboratory Efficiency Assessment Framework (LEAF). Dit programma biedt handvatten t.a.v. afval, energiebesparing, efficiënt apparatuur gebruik, waterverbruik, zuurkastgebruik en inkoop van laboratoriumbenodigdheden. Daarnaast biedt het programma toolkits voor het bereken van CO₂-reductie en trainingen over duurzaamheid op de werkvloer. Het programma stelt laboratoria in staat zich te accrediteren op brons, zilver of goud niveau. Deze accreditatie kan opgevoerd worden bij aanvragen voor onderzoeksubsidies.</p> <p>Trekker: FWN, SAZ</p> <p>Gereed: 2023</p>
OZ5		<p><i>Ontwikkelen beleid over onderzoek gefinancierd door partners uit de fossiele industrie</i></p> <p>Door kritisch en gericht te kijken naar onze financiële partners die een negatieve impact hebben op het klimaat willen we ons onderzoek duurzamer maken.</p> <p>Trekker: BB-SAZ</p> <p>Gereed: 2023</p>

5 Bewustwording en betrokkenheid

Studenten en medewerkers hebben in de afgelopen jaren een actieve rol bij de verduurzaming van de universiteit gehad. Zowel binnen als buiten de universitaire gemeenschap zijn zij het die de transitie naar een duurzame universiteit realiseren, en anderen kunnen inspireren en mobiliseren tot het (verder) realiseren van een positieve, maatschappelijke impact. Kennis en leiderschap onder onze studenten en medewerkers, maar ook bij directies en andere leidinggevenden zijn daarbij belangrijk. Systematische communicatie met studenten en medewerkers over universitaire duurzaamheidsambities, doelen, goede voorbeelden en resultaten van de expertisecentra zoals Vastgoed en UFB zijn hier een onderdeel van. Door doelgroepgerichte en enthousiasmerende communicatie worden medewerkers geïnformeerd, gemotiveerd en geactiveerd. Strategische universitaire communicatie over duurzaamheid kan in hoge mate bijdragen aan meer bewustwording en betrokkenheid, wat kan leiden tot gedragsverandering.

5.1 Communicatie over duurzame ontwikkelingen

Stand van zaken

De Universiteit Leiden communiceert regelmatig over de ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid, zowel naar externe als interne doelgroepen. Dat gebeurt via de reguliere (online) nieuwsvoorziening van de universiteit (website, social media, nieuwsbrieven). Op de website van de universiteit staat het dossier 'De duurzame universiteit', waar informatie wordt gedeeld over de resultaten, activiteiten en plannen in het kader van het universitaire duurzaamheidsbeleid. Ook over initiatieven van andere partijen wordt in dit dossier bericht, mits ze relevant zijn voor de Leidse universitaire gemeenschap. Ook de universitaire nieuwsartikelen over duurzaamheid worden erin opgenomen.

Sinds 2019 zet de Universiteit Leiden *narrowcasting* in om de bewustwording op het gebied van duurzaamheid onder studenten en medewerkers te vergroten. Narrowcasting is het (via internet) 'uitzenden' van informatie voor een specifieke doelgroep op een specifieke plaats. De universiteit gebruikt schermen op koffieautomaten om korte boodschappen of tips over duurzaamheid te communiceren. Deze berichten zijn locatiegebonden, gebaseerd op actuele data en hebben betrekking op vier categorieën: energie, grondstoffen, voeding en mobiliteit. Een boodschap kan bijvoorbeeld bestaan uit een korte uitleg waarom vegetarisch eten duurzamer is dan vlees eten. Ook de duurzaamheidsinitiatieven vanuit de universiteit worden via dit medium onder de aandacht gebracht. In principe wordt de informatie regelmatig (bij voorkeur dagelijks) geüpdatet.

Ambitie

Voor effectieve uitvoering van de uitvoeringsagenda is het essentieel dat studenten, medewerkers en externe betrokkenen begrijpen hoe zij individueel en als collectief kunnen bijdragen aan duurzaamheid. Om die reden dient de universiteit alle stakeholders te voorzien van de juiste kennis, vaardigheden en vertrouwen waarmee zij kunnen bijdragen aan de ambities zoals gesteld door de Universiteit Leiden.

Acties:

	Type	Omschrijving
BB1		<i>Ontwikkelen van een strategisch communicatieplan duurzaamheid</i> Opstellen en uitvoeren van een strategisch communicatie en bewustwordingsplan voor toegankelijke, effectieve en aantrekkelijke communicatie met studenten, medewerkers en externe betrokkenen. Trekker: SC&M/BB-SAZ Gereed: Oplevering plan: 2023. Uitvoering afgerond: 2026
BB2		<i>Vergroten van de zichtbaarheid van het duurzame onderzoek</i> Met het communiceren van onderzoeksresultaten naar een breder, niet-wetenschappelijk publiek zetten we de Universiteit Leiden op de kaart als go-to universiteit voor vragen over duurzaamheid. Populair wetenschappelijke publicaties kunnen hiervoor ingezet worden. Trekker: BB-SAZ/Liveable Planet Gereed: 2025
BB3		<i>Vergroten van de zichtbaarheid van het trainingsaanbod duurzaamheid voor medewerkers en studenten</i> De website Dossier Duurzaamheid van de Universiteit Leiden zal in 2022 geactualiseerd worden en een overzicht bieden van reeds bestaand trainingsaanbod (LDE-MOOCs, 'green guides', 'fact-sheets' over energiebesparing, duurzaam werken, duurzame ICT, inkopen en studeren). Trekker: BB-SAZ Gereed: 2026

5.2 Versterken van de duurzaamheidsgemeenschap

Stand van zaken

LUGO werkt aan het vergroten van deelname van studenten en medewerkers bij haar activiteiten om de bewustwording over duurzaamheid op onze universiteit te vergroten. LUGO beheert het 'Duurzaamheidsnetwerk': een platform binnen Teams voor medewerkers om ideeën aan te dragen voor een duurzamere universiteit, elkaar te ondersteunen bij inspanningen tot duurzaam onderzoek en onderwijs én verbinding te zoeken met andere collega's. LUGO reikt jaarlijks de Sustainability Award uit voor de (studenten)vereniging die zich dat collegejaar actief heeft ingezet op duurzame verandering.

Ambitie

Gedurende de loop van de uitvoeringsagenda zullen door LUGO verscheidene online en offline evenementen georganiseerd worden met als doel de duurzaamheidsgemeenschap te versterken en zichtbaarheid te geven aan duurzaamheid op de universiteit. Deze evenementen zullen verschillen in grootte: van borrels en clean-up walks tot symposia en thema dagen. LUGO zal daarnaast op verschillende plekken in de campus door het jaar heen informatiestands opzetten en mini-competities houden met een link naar duurzaamheid.

LUGO zal, gedurende de looptijd van de uitvoeringsagenda, zich inzetten het duurzaamheidsnetwerk te voeden met relevante content, de gemeenschap actief en betrokken te houden en ideeën op te halen voor het verduurzamen van de universiteit. Dit gebeurt onder andere door het frequent delen van interessante ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid (in het onderwijs en onderzoek), het houden van (online) evenementen binnen dit netwerk en het prikkelen van de medewerkers door het hebben van online discussies over duurzaamheidsdilemma's (ingebracht door LUGO).

Acties:

	Type	Omschrijving
BB4		<i>Creëren van een 'Green Hub' voor medewerkers en studenten</i> De ruimtes verbonden aan LUGO aan het Rapenburg 38 worden ingezet als duurzame werkplek en ontmoetingsruimte voor de duurzaamheid community. Ook kunnen de ruimtes gebruikt worden voor evenementen met een duurzaam of interdisciplinair karakter, bijvoorbeeld ter ondersteuning van interdisciplinair onderzoek. LUGO kan ondersteuning bieden bij het gebruik van de ruimtes. Trekker: LUGO Gereed: 2023
BB5		<i>Uitbouwen LUGO - netwerk</i> Het LUGO-netwerk wordt uitgebreid. Dit netwerk bestaat uit vrijwilligers die LUGO direct ondersteunen en studenten en medewerkers in faculteiten die lokale acties opzetten. Trekker: LUGO Gereed: doorlopend
BB6		<i>LUGO Green Growth Award</i> Vanaf 2023 wordt de Green Growth Award uitreikt aan de meest duurzame medewerker van het jaar. Het doel van deze award is om medewerkers te prijzen die zich inzetten voor duurzaamheid en andere collega's te inspireren dit ook te doen. Trekker: LUGO Gereed: 2023
BB7		<i>Doorontwikkelen Duurzaamheidsnetwerk tot een 'lerend netwerk'</i> Met relevante content, online en fysieke discussies over ethische duurzaamheidsdilemma's wordt het duurzaamheidsnetwerk doorontwikkeld tot een lerend netwerk waarin kennis wordt uitgewisseld, nieuwe inzichten, oplossingen en werkwijzen uitgedacht en nieuwe innovaties kritisch onder de loep genomen. Het leert medewerkers en studenten innovatief te denken. Trekker: BB/SAZLUGO Gereed: 2026

6 Klimaat-mitigatie

De Universiteit Leiden streeft in haar bedrijfsvoering naar een verdere reductie van de CO₂-emissies. De Universiteit Leiden is ambitieus in haar plannen de CO₂-uitstoot verder te verminderen en committeert zich daarom aan het Klimaatakkoord van Parijs. Hiermee dient de CO₂-emissie in 2030 met 49 procent te zijn gedaald en met 95 procent in 2050, ten opzichte van het referentiejaar 1990.

Concreet betekent dit dat de universiteit de opgave heeft het gebruik van fossiele brandstoffen volledig uit te faseren en elektriciteit zo efficiënt mogelijk in te zetten. Om 'Paris Proof' te zijn mag in een kantoorgebouw niet meer dan 70 kilowattuur per vierkante meter per jaar gebruikt worden.

Het beleid op dit terrein t.a.v. onze huisvesting is vastgesteld in de Routekaart Energietransitie 'Op weg naar een CO₂-neutrale campus in 2050 voor de Universiteit Leiden. Op basis van de doelen omschreven in de Routekaart worden nieuwe energiebesparende maatregelen gepland.

6.1 Energie

Stand van zaken

De Universiteit Leiden streeft naar een energietransitie: het gebruik van fossiele brandstoffen moet plaatsmaken voor duurzame energiebronnen als zonne-, water- en windenergie. Het raamwerk voor deze verduurzamingsplannen wordt beschreven in de **Routekaart Energietransitie**. Dit gebeurt op drie manieren: eerst door het energieverbruik te verminderen, vervolgens door duurzame energie op te wekken en ten slotte door het duurzaam in te kopen. Behalve isolatie is het noodzakelijk over te gaan naar een meer circulair denken binnen het bouwen, renoveren en beheren van de huisvesting. Zie [hoofdstuk 8](#) Naar een circulaire economie.

Om te kunnen voldoen aan de totale elektriciteitsbehoefte van de universiteit wordt er elektriciteit ingekocht van Nederlandse windmolens. Deze elektriciteit mag als duurzaam worden beschouwd, omdat er Garanties van Oorsprong (GVO's) bij worden gekocht. GVO's garanderen dat de elektriciteit die door de universiteit gebruikt wordt en onttrokken wordt aan het openbare net, duurzaam is opgewekt en daardoor geen CO₂-uitstoot veroorzaakt. Dit doet de universiteit voor al haar elektriciteit sinds 2010, en sinds 2017 met 100 procent Nederlandse wind.

Het aardgasverbruik hangt sterk samen met de vraag naar warmte, die afhankelijk is van de buitentemperatuur. Deze wordt gemeten in graaddagen, dagen waarop meestal geen verwarming nodig is, dat is bij 18 graden Celsius of hoger. Zodra het onder de 18 graden wordt zal de centrale verwarming aanslaan om een gebouw op temperatuur te brengen, gemiddeld tot 21 graden Celsius.

Door de toepassing van warmte-koudeopslag (WKO) kan restwarmte uit de zomer worden ingezet in de winter. Dit kan een aanzienlijke besparing van aardgas opleveren. De universiteit heeft WKO voor het eerst toegepast bij de nieuwbouw van het Gorlaeusgebouw op de Science Campus en dit zal de komende jaren verder worden uitgebreid. Ook de Humanities Campus wordt voorzien van een eigen WKO-systeem. Door het uitbreiden van het aantal WKO-aansluitingen in combinatie met warmtepompen wordt komende jaren het gebruik van aardgas verder afgebouwd.

De CO₂-emissie die vrijkomt bij de omzetting van aardgas voor thermische energie wordt gecompenseerd met Vrijwillige Emissierechten (VER's). Vrijwillige Emissierechten zijn vergroeningspapieren waarmee projecten worden gefinancierd die bijdragen aan het verminderen van de CO₂-uitstoot, bijvoorbeeld door mestgassen af te vangen en op te slaan. Op deze manier draagt de universiteit ook bij aan de verduurzaming van de Nederlandse energie-industrie.

Aanvullend op de Routekaart Energietransitie is het project 'Energiebesparing korte termijn' geïnitieerd. Dit project heeft als doel om een structurele energiebesparing op korte termijn (2023/2024) door aardgasgebruik en elektriciteitsgebruik te reduceren. In 2022 is de verwarming in de gebouwen teruggezet naar 19 °C. In het project wordt geïnventariseerd welke technische gebouwgebonden extra maatregelen er genomen kunnen worden, bijvoorbeeld door aanpassing of verbetering van gebouwgebonden installaties voor verwarmen/koelen,

ventileren en verlichten. Daarnaast wordt er, in samenwerking met het Kenniscentrum Psychologie en Economisch gedrag gestuurd op gedragsbeïnvloeding en het stimuleren van medewerkers en studenten om zo energiezuinig mogelijk om te gaan met apparatuur, opslag (data en vriezers) en ruimte.

Ambities

De Universiteit Leiden heeft de ambitie om in 2030 en 2050 te voldoen aan het Klimaatakkoord van Parijs. De CO₂-emissie dient in 2030 met 49 procent te zijn gedaald en in 2050 met 95 procent, ten opzichte van het referentiejaar 1990. Concreet betekent dit dat de universiteit de opgave heeft het gebruik van fossiele brandstoffen volledig uit te faseren en elektriciteit zo efficiënt mogelijk in te zetten. Om 'Paris Proof' te zijn mag in een kantoorgebouw niet meer dan 70 kilowattuur per vierkante meter per jaar gebruikt worden.

Sinds 2005 neemt de Universiteit Leiden deel aan het meerjaren-energieconvenant en heeft daardoor de afgelopen jaren al een grote bijdrage geleverd aan de verduurzaming van haar vastgoed. Voor de komende jaren staan er veel projecten op de planning. De Routekaart Energietransitie dient hierbij als richtlijn, zowel voor 2030 als voor 2050. Het is technisch mogelijk veel energie te besparen in de gebouwen. Dit vraagt echter ook een actieve rol van alle gebruikers. Zij moeten erop letten dat zij geen ruimtes verlichten of verwarmen op momenten dat deze niet gebruikt worden. Hiervoor wordt een bewustwordingscampagne opgezet in 2022.

Door grootschalige vernieuwing en renovatie van de vastgoedportefeuille neemt de Universiteit Leiden flinke stappen. Het verduurzamen van een gebouw betekent bijna altijd het beter isoleren van de schil en/of het vervangen van de installaties (b.v. verlichting LED, ventilatie gestuurd op aanwezigheid en met terugwinning warmte en het verwarmen of koelen via duurzame bron). Technische verduurzaming van gebouwen vindt in regel plaats op zogeheten 'natuurlijke momenten' als het gebouw, of een onderdeel er van, aan het eind van de levenscyclus is en dus vernieuwd moet worden.

De universiteit wekt elektriciteit op met zonnepanelen en een warmte-kracht-koppeling. De komende jaren zal het aantal zonnepanelen verder worden uitgebreid met een verwachte opwek van 1,7 miljoen kWh in 2024. Dit staat gelijk aan het elektriciteitsverbruik van bijna 625 huishoudens.

Acties:

	Type	Omschrijving
ENE1		10-15% reductie CO ₂ -emissie van huisvesting in 2025 (t.o.v. 2019) door de verduurzamingen Trekker: Vastgoed Gereed: 2025
ENE2		5000 PV panelen Trekker: Vastgoed Gereed: 2025
ENE3		20-25% reductie aardgas in 2025 (t.o.v. 2019) Trekker: Vastgoed Gereed: 2025

6.2 Duurzame huisvesting

De verduurzaming van de huisvesting van de drie universitaire campussen is volop in ontwikkeling. Bij renovaties worden duurzame maatregelen structureel toegepast. Een belangrijk doel hierbij is het realiseren van energetisch zuinige gebouwen, waarin zo min mogelijk gebruikgemaakt wordt van fossiele brandstoffen voor verwarmen en koelen, verlichten en ventileren. Een ander belangrijk doel bij het realiseren van duurzame huisvesting bij nieuwbouw is circulair bouwen, zodat het gebruik van schaarse materialen beperkt blijft en er zo min mogelijk CO₂ wordt uitgestoten.

Stand van zaken

In 2021 is in de Routekaart Energietransitie vastgesteld hoe de universiteit kan realiseren dat al haar gebouwen gaan voldoen aan de eisen van het Klimaatakkoord (de energietransitie naar duurzame grondstoffen voor alle gebouwen en het uitfaseren van aardgas). De ambitie is 65 procent CO₂-reductie van al het universitair vastgoed

in 2030. De BREEAM-certificering van grote renovaties en nieuwbouw helpt waarborgen dat alle duurzame facetten worden meegenomen in het bouwproces, en bovendien aantoonbaar meer dan vanuit de wetgeving (Bouwbesluit) wordt vereist. Bij de Humanities Campus wordt gestart met het toepassen van de WELL-normeringen om na te gaan of dit bijdraagt aan de gezondheid en het welzijn van de gebruikers van het gebouw. Dat doet de universiteit voornamelijk zonder te certificeren, omdat de verantwoordelijkheid voor het waarborgen van die norm bij veel verschillende 'eigenaren' ligt, zoals Vastgoed, UFB, Healthy University en HRM, maar ook bij de Faculteit Geesteswetenschappen zelf. De WELL-normeringen worden als pilot ingezet bij Cluster Noord om alle partijen bij het gezamenlijke proces te betrekken en de impact aan te tonen.

Ambities

Nieuwbouw en grootschalige renovatie

De BREEAM-certificering van grote renovaties en nieuwbouw helpt waarborgen dat alle duurzame facetten worden meegenomen in het bouwproces, en bovendien aantoonbaar meer dan vanuit de wetgeving (Bouwbesluit) wordt vereist. Komende jaren zijn een aantal grote renovaties en nieuwbouwprojecten voorzien met een BREEAM-prestatie, zoals Cluster Zuid (2023) en Gorlaeus fase 2 (2024).

Bij het toepassen van BREEAM-NL voor nieuwbouw en grootschalige renovaties kiest de Universiteit Leiden voor het behalen van ten minste de score Very Good. De ambitie is 'excellent'. Op deze wijze kan een financieel evenwicht worden bewaard tussen de duurzaamheidsambities en de grote investeringsopgave die er op vastgoedgebied ligt.

Circulair bouwen

In 2050 wil Nederland een volledig circulaire bouwconomie hebben. Dat betekent dat we in 30 jaar moeten overstappen naar duurzame bouwmaterialen, andere contractvormen (aanbestedingen) andere businessmodellen en slimmer ontwerpen⁵⁶⁷. Dat houdt onder andere in dat we meer bouw- en sloop afval moeten terugwinnen, dat het gehalte aan gerecycled (of biobased) materialen voor bepaalde bouwproducten omhoog moet (rekening houdend met veiligheid en functionaliteit) en dat we de duurzaamheid en het aanpassingsvermogen van gebouwde activa moeten verbeteren.

⁵ [Nederland circulair in 2050 | Circulaire economie | Rijksoverheid.nl](#)

⁶ [Circulair bouwen \(rvo.nl\)](#)

⁷ [Europese Commissie - Een nieuwe actieplan voor een circulaire economie](#)

Acties:

	Type	Omschrijving
DH1		<i>BREEAM-NL Very Good bij renovaties en nieuwbouw</i> Bij grote renovaties en nieuwbouwprojecten wordt een minimale BREEAM-prestatie gehaald van 'very good', waarbij gestreefd wordt naar excellent. Trekker: Vastgoed Gereed: doorlopend
DH2		<i>Opzetten beleidsplan circulair bouwen</i> Een beleidsplan circulair bouwen wordt opgesteld om ervoor te zorgen dat de percentages hergebruik en recycling bij bouwprojecten vanaf 2026 stijgen. Trekker: Vastgoed Gereed: 2024
DH3		<i>Opzetten monitoringssysteem circulair bouwen</i> Een monitoringssysteem wordt opgezet om per bouwproject de percentages hergebruik en recycling te registreren. Trekker: Vastgoed Gereed: 2024

6.3 Duurzame mobiliteit

Na elektriciteitsverbruik is zakelijk vervoer de grootste CO₂-post van de universiteit. In de discussies over duurzaam reizen gaat het echter nog steeds over alternatieve vervoersmiddelen, zoals treinen binnen Europa, terwijl deze bestemmingen voor 'slechts' 20% van de milieulast zorgen. Intercontinentale vluchten zorgen samen voor 73%. Daarom richten we ons komende uitvoeringsperiode primair op de laatste fase van het Trias Aeronautica-model: het vermijden van CO₂-uitstoot. De eerste fases – vergroenen en verminderen – laten we opnemen in het reisbeleid. De kaders voor de verduurzaming van onze mobiliteit staan beschreven in de Duurzaamheidsambities UFB 2023-2027. De kaders uit deze ambities zijn overgenomen in deze agenda. Ambities die doorlopen tot en met 2027 worden overgedragen naar een opvolgend plan die voor de periode 2026-2030 wordt opgesteld.

Stand van zaken

Om actief bij te dragen aan het stimuleren van het gebruik van de fiets heeft de Universiteit Leiden in november 2020 de Fietsmissie Hoger Onderwijs ondertekend. Met de Fietsmissie wil het hoger onderwijs anticiperen op het vervoer na corona, wanneer medewerkers weer meer naar en voor het werk zullen reizen. De samenwerking binnen de Fietsmissie helpt om verder vorm te geven aan het stimuleren van de gezondheid en vitaliteit van medewerkers, het vergroten van de bereikbaarheid van de locaties door middel van het terugdringen van autoverkeer (minder files), het vermijden van parkeerproblemen, en het verkleinen van de 'hyperspits' in het openbaar vervoer.

Ten aanzien van buitenlandse dienstreizen heeft de Universiteit Leiden in 2021 besloten dat binnen een straal van 500 kilometer of bij een reistijd van zes uur of minder, de trein de norm is.

Studenten die via het Erasmus+ programma bij een bedrijf of organisatie in Europa stage lopen kunnen een éénmalige bijdrage van €50,- krijgen wanneer zij reizen per trein, bus of via carpooling. Daarnaast ontvangen zij 2 tot 4 dagen extra financiële ondersteuning om hiermee de extra reisdagen te dekken.

Ambities

De Universiteit Leiden streeft naar een reductie van CO₂-uitstoot als gevolg van dienstreizen en woon-werkverkeer aansluitend bij het Nederlands klimaatbeleid. In 2027 is de ecologische voetafdruk van dienstreizen vóór compensatie verminderd met minstens 25%. In 2019 was dit in totaal 7.795 ton CO₂-eq. Om deze reductie te bereiken zetten we in op het vermijden, vergroenen en verminderen van dienstreizen. De beweegredenen om te vliegen worden in kaart gebracht zodat boekers gedwongen worden de noodzakelijkheid van de vlucht te

overwegen. Ook zal er intensiever aangesloten worden bij netwerken van universiteiten voor vliegvermindering, zodat er met een breed netwerk aan universiteiten gespard kan worden over het duurzaam organiseren van symposia en internationale conferenties.

Acties:

	Type	Omschrijving
MO1		<i>Invoeren van een staffel om CO₂-uitstoot van vliegreizen zwaarder te belasten</i> CO ₂ uitstoot van vliegreizenreizen wordt zwaarder belast door middel van een staffel, zodat we eenheden een financiële prikkel geven om eerder duurzamere alternatieven op vliegreizen te overwegen. Trekker: UFB Gereed: 2027
MO2		<i>Verplichte registratie werkgebonden personenverkeer</i> Vanaf 1 juli 2023 wordt verplicht jaarlijks gerapporteerd over de werkgerelateerde personenmobiliteit. Daarbij gaat het om woon-werkverkeer en alle zakelijke reizen waarvoor de werknemer een financiële vergoeding ontvangt. De Universiteit Leiden rapporteert over het aantal reizigerskilometers, de gebruikte vervoersmiddelen en het brandstoftype voor bromfiets, scooter of motorvoertuig. Trekker: HRM/SAZ Gereed: 2024
MO3		<i>Onderzoeken van de mogelijkheden van een jaarlijks verlagend CO₂-plafond per eenheid</i> De mogelijkheden van een jaarlijks verlagend CO ₂ -plafond per eenheid wordt onderzocht zodat de eenheden in hun budgettering van dienstreizen ook milieulast opnemen. Trekker: UFB Gereed: 2027
MO4		<i>Doorontwikkelen van de verplichte CO₂-compensatie zakelijke vliegreizen</i> Er wordt voort gebouwd op eerder ingezette strategieën: verplichte CO ₂ -compensatie voor elke vliegreis, treinreizen naar 'groene' steden als norm en aansturen op directe vluchten. In overleg met HRM worden deze strategieën verankert in het reisbeleid van de universiteit, zodat de verwachtingen van de afgelopen uitvoeringsperiode het vertrekpunt vormen voor de komende periode. In 2023 wordt de jaarlijkse besteding van het CO ₂ -compensatiefonds uitgewerkt. Trekker: UFB Gereed: 2027
MO5		<i>Opzetten van een subsidie voor treinreizen naar 'oranje' steden⁸</i> Treinreizen naar 'oranje' steden worden gesubsidieerd, zodat de eenheden een financiële prikkel krijgen om eerder te kiezen voor treinreizen binnen Europa. Trekker: UFB Gereed: 2027
MO6		<i>Ontwikkelen van een interactieve, groene reiswijzer</i> Een interactieve, groene reiswijzer wordt ontwikkeld zodat boekers een hulpmiddel hebben een bewuste keuze te maken als ze in een oogopslag de gevolgen van hun reis voor hun tijd en het klimaat zien. Trekker: UFB Gereed: 2026
MO7		<i>Maximale transparantie over dienstreizen</i> <ul style="list-style-type: none"> ○ Er wordt vaker en via meer kanalen gecommuniceerd over de gereisde kilometers en bijbehorende CO₂-uitstoot, zodat de transparantie leidt tot meer bewustwording over duurzaam reisgedrag.

⁸ Onder 'oranje' steden verstaan we bestemmingen die per trein <10 uur vanaf Leiden Centraal bereikbaar zijn.

		<ul style="list-style-type: none"> ○ Via narrowcating en in het online dossier De duurzame universiteit wordt doorlopend gecommuniceerd over het reisgedrag van de faculteiten zodat er maximale transparantie is over ons reisgedrag. ○ In samenwerking met SC&M worden periodiek aanjagers van niet- of duurzaam reizen geïnterviewd voor universiteitsmedia, zodat zij anderen kunnen inspireren en dit reisgedrag geframed wordt als het 'nieuwe normaal' binnen Universiteit Leiden. ○ In samenwerking met HRM worden de uitgangspunten voor dienstreizen en de milieulast van verschillende vervoersmiddelen onder de aandacht gebracht in het centrale onboardingmodule, zodat in een vroeg stadium duidelijk wordt welk reisgedrag de universiteit stimuleert en ambieert. <p>Trekker: UFB Gereed: 2026</p>
MO8		<p><i>Emissie-vrije distributie in de binnensteden van Den Haag en Leiden in 2025</i></p> <p>De Universiteit Leiden ondersteunt de invoering van Zero Emissie Stadsdistributie (ZES): distributie van goederen en afval in de binnenstad zonder uitstoot door vracht- en bestelverkeer vanaf 2025. Hiertoe zal de Universiteit Leiden in de uitvoeringsperiode gaan onderzoeken hoe zij hier haar maatschappelijke verantwoordelijkheid in kan nemen voor zowel de campussen binnen de emissie-vrije zones als daarbuiten. Daarnaast zal de Universiteit Leiden haar leveranciers en dienstverleners vragen te anticiperen op de Zero Emissie zone in 2025. De ZES zal zorgen voor schonere lucht, minder vervoersbewegingen en een goede bereikbaarheid van de stad.</p> <p>Trekker: UIL Gereed: 2025</p>
MO9		<p><i>Verbeteren van de capaciteit en kwaliteit van fietsenstallingen</i></p> <p>Trekker: Vastgoed Gereed: 2026</p>

7 Duurzame leefomgeving

In de uitvoeringsperiode 2023-2026 dienen aanpassingen genomen te worden die inspelen op de veranderingen van het klimaat om overlast te voorkomen. Temperatuurstijgingen (hitte stress), lange periodes van droogte maar ook extreme regenbuien. Zonder maatregelen neemt de overlast de komende jaren toe met grote financiële schade als gevolg. Noodzakelijke ingrepen zijn nodig om overlast te voorkomen en voor een leefbare leer- en werkomgeving voor studenten en medewerkers. Een rijke biodiversiteit is cruciaal voor het voortbestaan van plant- en diersoorten, waar wij als mens er één van zijn.

7.1 Biodiversiteit

Voor de Universiteit Leiden is er nog veel werk te doen op het gebied van biodiversiteit. Het vergroten van biodiversiteit is samen met vergroening en klimaatbestendigheid de sleutel tot biodivers groen, ook op klimaatgevoelige plekken. Op de lange termijn (2050) is het gebied waarvoor Universiteit Leiden verantwoordelijk is zichtbaar groener en klimaatbestendig voor wateroverlast, droogte, hitte en overstromingen.

Stand van zaken

Binnen de Universiteit Leiden zijn de afdelingen Vastgoed en de afdeling Universitair Facilitair Bedrijf verantwoordelijk voor de realisatie van de doelen ten aanzien van klimaatadaptatie en biodiversiteit. Het streven naar meer biodiversiteit ligt verankerd in enkele lopende 'masterplannen', zoals de ontwikkeling van het Campusplein, een groene ontmoetingsplek in het zogenoemde entreegebied aan de Plesmanlaan. Verder wordt er gewerkt aan een fietsenstalling met groen dak bij het Gorlaeusgebouw. De inrichting rondom diverse universiteitsgebouwen op het LBSP is in samenwerking met een ecooloog al aangepast om de biodiversiteit te verbeteren (vooral rondom open parkeerplaatsen en fietsenstallingen).

In 2018 is uitgebreid onderzoek verricht naar de biodiversiteit op het Leiden Bio Science Park. Dit heeft geresulteerd in een advies voor de wijze waarop universiteit, gemeente en ondernemers de verbetering van de biodiversiteit kunnen aanpakken. Diverse bestaande groenlocaties op en rondom andere universiteitgebouwen op andere campussen (in de binnenstad van Leiden en Den Haag) zijn ook al met meer oog voor biodiversiteit ingericht. Ze worden onderhouden en beheerd door het Universitair Facilitair Bedrijf.

Ambities

Eén van de ambities uit de Duurzaamheidsvisie 2030 luidt: een groene leefomgeving, weinig hitte stress en klimaatadaptief terrein (met droge voeten bij forse buien), maar ook met ruimte voor medewerkers en studenten om stress kwijt te raken en een stuk welzijn te vinden op onze campussen.

Door het steeds intensievere gebruik van de ruimte (verdere verstedelijking en steeds meer ondernemers op het bedrijventerrein van het LBSP) zal vergroening in de toekomst steeds meer op en aan de gebouwen moeten plaatsvinden (dubbel ruimtegebruik). Dat is een uitdagende en innovatieve, maar ook complexe opgave.

In 2023 wordt er gewerkt aan een planmatige aanpak met realisatie uiterlijk 2040 voor een groene ecologische hoofdstructuur in en rondom gebouwen met verbinding en aansluiting naar omliggend groen, waarbij we streven naar 30% horizontale of verticale vergroening van het terreinoppervlak per gebouw, aansluitend bij de EU Biodiversity Strategy 2030⁹. Voor het LBSP geldt het adviesrapport 'Biodivers Leiden Bio Science Park' als uitgangspunt voor vergroening en wordt biodiversiteit bij nieuwbouw meegenomen vanuit de gebiedsontwikkeling in samenwerking met de gemeenten Leiden, Oegstgeest en de Stichting Leiden Bio Science Park.

Bestaande eigen terreinen en gebouwen op het LBSP vallen niet onder gebiedsontwikkeling en zullen meegenomen worden in de acties BIO1 – BIO4.

⁹ Biodiversity strategy for 2030 (europa.eu)

In de uitvoeringsperiode wordt een doorlopende samenwerking opgezet tussen Vastgoed, UFB, het CML, Naturalis Biodiversity Center, Hortus Botanicus en de gemeenten Leiden en Den Haag, zodat we met de expertise van inhoudsdeskundigen vakkundige invulling kunnen geven aan de invulling van toekomstige vergroening.

Vanaf 2025 communiceert de universiteit structureel over biodiversiteit.

Acties:

	Type	Omschrijving
BIO1		<i>Inventarisatie biodiversiteit per campus</i> Per campus wordt in kaart gebracht wat nodig is om de groene ecologische hoofdstructuur en ondersteuning van bestaande doelsoorten met nestgelegenheid en voedsel te realiseren. Hierbij wordt voortgebouwd op de plannen van de werkgroep Leiden Univer-City (2022). Het benodigde jaarlijkse budget voor realisatie en onderhoud van de gebieden wordt begroot. Trekker: Vastgoed/UFB Gereed: 2023
BIO2		<i>Opzetten van een meetsysteem biodiversiteit op elke campus, alsmede vaststellen welke doelsoorten de universiteit ondersteunt</i> Samen met CML worden programma's voor de monitoring van biodiversiteit op universiteitsterreinen opgezet, zodat we instrumentaria ontwikkelen om de voortgang te monitoren en onderzoek, onderwijs en bedrijfsvoering met elkaar te verbinden. Trekker: Vastgoed/UFB Gereed: 2023
BIO3		<i>Aanleggen levend lab/tiny forest op het Leiden Bio Science Park</i> Op het LBSP wordt in samenwerking met onderzoekers en studenten van CML en IBL de mogelijkheid voor een levend lab (bijvoorbeeld in de vorm van een Tiny Forest) onderzocht. Trekker: Vastgoed Gereed: 2024
BIO4		<i>Doorlopende communicatie over biodiversiteit</i> Een doorlopende contentplanning wordt opgezet met terugkerende thema's, zodat de doelgroep op de hoogte wordt gehouden van ontplooide initiatieven en de voortgang om meer terreinen in te richten voor biodiversiteit. Aantrekkelijk vormgegeven content wordt ontworpen voor digital signage over biodiversiteit, zodat we op een laagdrempelige wijze de gemeenschap informeren over de ontwikkelingen. Samenwerking met Naturalis Biodiversity Center en de Gemeente Leiden wordt opgezocht om biodiversiteit in een bredere context dan alleen de universiteit onder de aandacht te brengen, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van een digitale plattegrond met diersoorten, zodat we de gemeenschap kunnen overtuigen van het belang van biodiversiteit op onze terreinen. Trekker: Vastgoed/UFB Gereed: doorlopend

7.2 Waterbeheer

De Universiteit Leiden gebruikt water voor diverse doeleinden, die variëren van onderzoek doen in laboratoria tot het doorspoelen van de toiletten en het gebruiken van drinkwater voor schoonmaak of consumptie (ook in koffieautomaten).

Ambities

Door kritisch te kijken naar de waterbehoefte kan de milieu-impact van het watergebruik beperkt worden. Minder watergebruik leidt namelijk tot minder rioolafvoer en -zuivering en zorgt dus voor een kleinere CO₂-voetafdruk. Waterbesparende toiletten en kranen zijn daarom de standaard en worden in alle gebouwen ingezet.

Actie:

	Type	Omschrijving
WAT1		<i>Invoeren van waterbesparende maatregelen bij nieuwbouw en renovaties</i> Bij nieuwbouw en renovaties worden waterbesparende maatregelen genomen volgens de laatste stand der techniek. In BREAM-methodiek wordt structureel WAT1 credit gerealiseerd voor toiletten, kranen en douches. Trekker: Vastgoed Gereed: 2026

7.3 Klimaatadaptatie

De aarde warmt op en we krijgen te maken met steeds extremer weer. In Nederland hebben we steeds vaker te maken met hevige neerslag en hogere temperaturen. Om grote risico's en klimaatschade te voorkomen, moeten we ons aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering. Dat kan door onze gebouwen en gebieden meer klimaatbestendig te maken.

Ambities

De ambitie is om verdroging en hittestress te verminderen. Dit kan worden bereikt door het toevoegen van meer groenoppervlak op onze terrein, met name bij gebouwen en daar waar verharding nodig is te bekijken of halfverharding toereikend is. Door op of bij gebouwen water langer vast te houden, kunnen hoge temperaturen worden getemperd en verdroging afgeremd.

Acties:

	Type	Omschrijving
KLI1		<i>Jaarlijkse toename van groene oppervlakte op grond en op/aan gebouwen van de universiteit</i> Trekker: Vastgoed Gereed: 2026
KLI2		<i>Afkoppeling hemelwater</i> Bij nieuwbouw en aanbouw wordt de hemelwaterverordening van de gemeente gevolgd voor het afvoeren van hemelwater. Bij grote renovaties en terreininrichting wordt waar mogelijk waterretentie op terreinen en gebouwen toegepast. Trekker: Vastgoed Gereed: 2026

8 Naar een circulaire economie

De Universiteit Leiden wil in haar bedrijfsvoering bijdragen aan de transitie naar een circulaire economie. We streven naar het beperken van de hoeveelheid grondstoffen door 1) af te zien van producten en functies; 2) producten slimmer te gebruiken en 3) langer (her-)gebruik van producten of onderdelen daarvan. Hiermee worden natuurlijke hulpbronnen niet onnodig uitgeput en wordt de leefomgeving en ecosystemen minder aangetast. Afval wordt gereduceerd en er hoeft minder gerecycled te worden.

Drie categorieën hanteren we hierbij: 1) grondstoffen voor huisvesting, 2) producten met algemeen nut zoals voertuigen, meubels, drukwerk, kantoormaterialen, schoonmaak, werkkleding en eten en drinken en 3) producten met specifiek belang voor ons primaire proces (onderzoek en onderwijs) zoals laboratorium benodigdheden en bijvoorbeeld chemicaliën.

De kaders voor de verduurzaming van ons afval, grondstoffengebruik en catering staan beschreven in de Duurzaamheidsambities UFB 2023-2027. De kaders uit deze ambities zijn overgenomen in deze agenda. Ambities die doorlopen tot en met 2027 worden overgedragen naar een opvolgend plan die voor de periode 2026-2030 wordt opgesteld.

8.1 Duurzaam inkopen

Universitaire Inkoop Leiden (UIL) is procesbegeleider en -bewaker voor inkooptrajecten van de universiteit. Door deze inspanningen voldoet de Universiteit Leiden sinds 2012 volledig aan het convenant van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: in alle gevallen waarvoor criteria zijn opgesteld, worden deze door de universiteit toegepast.

Stand van zaken

UIL hanteert diverse duurzaamheidscriteria die worden meegenomen bij het aanbesteden van de inkoopbehoefte van de universiteit. Standaard is het formuleren van KO-criteria die landelijk zijn opgesteld door de Rijksoverheid en worden aangereikt via de PIANOo MVI-criteriatool. Daarnaast kunnen wensen vanuit de tool worden meegenomen dan wel worden criteria geformuleerd in overleg met het inkoopplatform waarmee het ambitieniveau kan worden bepaald door hier een bepaald gewicht aan toe te kennen. UIL participeert binnen de UPI waarbij duurzaam inkopen inzichtelijk wordt gemaakt middels een 'best practices' impact kennisbank voor diverse inkoopgebieden. Alle universiteiten hebben een specifiek pakket onder zich en voor de Universiteit Leiden is dat logistiek, vervoer en verzendingen. Duurzaamheidscriteria die in diverse programma's van eisen binnen de universitaire aanbestedingen zijn gehanteerd en zijn beoordeeld met betrekking tot bijvoorbeeld transportbewegingen, emissievrij vervoer en verpakkingen worden gedeeld.

Ambities

Voor gevallen waar geen criteria zijn opgesteld, stelt UIL samen met inkoopverantwoordelijken strengere duurzaamheidscriteria vast voor productgroepen. Daarmee probeert de inkoopafdeling bij iedere aanbesteding relevante duurzaamheidscriteria te verzoeken om duurzaamheidsambities van de universiteit te ondersteunen. UIL heeft een eigen checklist ontwikkeld voor vier centrale aspecten van inkoop:

Producten

- Energieverbruik product (gebruik en standby)
- Circulariteit (recyclebaarheid) van product
- Gebruik gerecyclede of refurbished materialen
- Minimale levensduur of mogelijkheden om levensduur te verlengen
- Verbruiksproducten noodzakelijk voor het product
- Fairtrade/biologisch (deel van assortiment)
- Bestaande initiatieven om product te verduurzamen

Productie

- Energieverbruik tijdens productie
- Productuitval tijdens productieproces
- Afval en uitstoot tijdens productieproces (inclusief broeikasgassen)
- Bestaande initiatieven om productieproces te verduurzamen
- Gebruik giftige en gevaarlijke materialen
- Gebruik schaarse/niet-hernieuwbare grondstoffen (bijv. zeldzame metalen)

Levering

- Verpakkingsmateriaal
- Retourname en recycling
- Hoeveelheid
- Materiaal
- Hoeveelheid vervoersbewegingen
- Afstanden vervoer
- Transportmiddelen (uitstoot)
- Moment van levering (liefst buiten spits)
- Retourname afgedankte producten
- Elektronische kennisoverdracht (bijv. handleidingen, instructiemateriaal en cursussen)

Leverancier

- Milieuzorgsysteem
- Duurzame innovaties
- Jaarverslag duurzaamheid
- Reductie papierstroom

Acties:

	Type	
INK1		<i>Verzwaren van de duurzaamheidscriteria bij inkoop</i> UIL zal voor productgroepen waarvoor geen PIANOo-criteria zijn opgesteld, samen met degenen die verantwoordelijk zijn voor de inkoop, strengere duurzaamheidscriteria vaststellen. Trekker: Universitaire Inkoop Leiden Gereed: doorlopend

8.2 Eerlijke en circulaire ICT

Digitalisering is een belangrijk thema om verduurzaming te versnellen maar moet zelf ook verduurzaamd worden om toekomstbestendig te zijn.

Stand van zaken

Universiteit Leiden heeft zich in 2022 verbonden aan de Nationale Coalitie Duurzame Digitalisering. De coalitie wil de transitie naar een duurzame digitale infrastructuur versnellen en de ecologische footprint van ons digitale systeem minimaliseren. Door met de coalitie krachten te bundelen kunnen we als universiteit onze digitale voetafdruk sneller verduurzamen en ICT inzetten voor onderzoek met een positieve impact op mens en milieu. Met het intensiveren van strategische samenwerkingen met onze publieke en private partners bouwen we aan onderzoeks- en innovatie-ecosystemen die duurzame ontwikkeling ondersteunen. Hierbij wordt gezocht naar gemeenschappelijkheid in strategische agenda's en mogelijkheden tot samenwerking en kennisdeling

Ambities

Door stevig in te zetten op het ecologisch en sociaal verduurzamen van onze ICT kan de Universiteit Leiden een belangrijke structurele invloed uitoefenen op de gehele levenscyclus van hardware. We streven naar duurzaam inkopen van onze ICT, de levensduur in relatie tot vervanging te optimaliseren en optimaal hergebruik/recycling.

Acties:

	Type	Omschrijving
ICT1		<p><i>Kennisopbouw over milieueffecten van aanbestedingen van ICT</i></p> <p>In de uitvoeringsperiode zullen op pilot-basis een aantal modellen ontwikkeld worden waarin de milieueffecten van ICT-producten berekend worden op basis van herkomst, levensverwachting, energieverbruik en 'end-of-life'-strategie. Het in kaart brengen van de milieueffecten van ICT-onderdelen stelt de Universiteit Leiden in staat 'evidence-based' keuzes te maken in aanbestedingstrajecten. Bij aanbestedingen van kantoor(automatisering) zal duidelijker worden gemaakt dat er een weging zal plaatsvinden tussen aanschafprijs en de totale kosten van het energieverbruik over de levensduur van het product (Total Cost of Ownership). Omdat de afnemers alleen de aanschafprijs betalen zal dit (indien er een afwijkende keuze in de aanbesteding wordt gemaakt) gecommuniceerd moeten worden.</p> <p>Trekker: ISSC Gereed: doorlopend</p>
ICT2		<p><i>Hoogwaardige verwerking van gebruikte ICT</i></p> <p>De Universiteit Leiden heeft voor afvoer van ICT een overeenkomst met een reparatie- en doorverkoopbedrijf dat zich ontfermt over verantwoord afvoer van onze gebruikte ICT-producten. In de uitvoeringsprogramma zal de overeenkomst opnieuw getoetst worden op duurzame en circulaire criteria, zoals specificaties over hergebruik, recycling en vervoer en verpakking om het gebruik van nieuwe grondstoffen en de CO₂-uitstoot terug te dringen.</p> <p>Trekker: ISSC Gereed: 2024</p>

8.3 Afval

Stand van zaken

Het UFB heeft de afgelopen jaren veel aparte afvalstromen ingeregeld. Door nieuwe wet- en regelgeving in het kader van afvalpreventie verandert veel in het landschap van afvalverwerking. Ten eerste minimaliseert de stroom PMD door de invoer van statiegeld op PET-flesjes (2021) en blikjes (2023). Ten tweede verdwijnt de stroom koffiebekers door normering van herbruikbare bekertjes vanaf 2023. Ten derde krimpt de stroom papier en karton doordat we steeds meer digitaal werken en leveranciers nog vaker verpakkingsmateriaal terugnemen. Door uitfasering van bovengenoemde en mogelijke andere stromen, ligt de nadruk opnieuw op de samenstelling van het restafval en de recyclebaarheid van materiaalstromen die we daarin aantreffen.

Als universiteit doen we veel op het gebied van afvalverwerking, maar we vertellen er te weinig over. We behalen de maximale score op dit onderdeel binnen de Green Metric, maar buiten een algemeen nieuwsbericht over de uitslag communiceren we er niet over. Hierdoor ontstaat een dissonantie tussen de milieu-impact waar wij ons voor inzetten en het afval dat de gemeenschap bezighoudt, zoals een koffiebekertje of verspilld broodje. Juist door te delen met de gemeenschap waar we mee bezig zijn en op welke obstakels we stuiten, creëren we draagvlak binnen de organisatie en begrip voor de uitdagingen waar we voor staan.

Ambities

In 2027 bedraagt het jaarlijkse bedrijfsafval¹⁰ per gebruiker¹¹ 15 kilo. In 2019 bedroeg dit 21 kilo. Huidige strategieën worden doorgezet. In de uitvoeringsperiode wordt extra aandacht besteed aan het vergroten van kennis, bewustwording en betrokkenheid bij medewerkers, studenten en betrokkenen. Hiertoe:

- vergroten we kennis, bewustwording en engagement van betrokken medewerkers op het gebied van afvalscheiding via uitgebreide informatievoorziening in de milieustraten (afvaldepots) op hoofdlocaties.
- herinneren we leveranciers wier afval we in containers van de universiteit aantreffen aan de afspraak om hun afval retour te nemen.
- organiseren we samen met stakeholders informatie- en bewustwordingscampagnes om de gemeenschap laagdrempelig maar doeltreffend te informeren over relevante thema's, zoals betere benutting van producten, zodat zij beschikken over de kennis om nog bewustere keuzes te maken.
- werken we samen met bijvoorbeeld het Kenniscentrum Psychologie en Economisch Gedrag om doelstellingen van elke campagne te vertalen naar concrete acties, zodat we kennis van onze gedragswetenschappers beter benutten en valoriseren.
- werken we samen met LUGO en besturen van introductieweken (EL CID, HOP en OWL) om extra aandacht te besteden aan de bewustwording van eerstejaarsstudenten.
- Intensiveren we de samenwerking met de leverancier om een partnership te realiseren, zodat hun expertise de universiteit kan adviseren om het gebruik van grondstoffen te minimaliseren.
- onderzoeken we de mogelijkheden om fris- en vitaminedranken op alle locaties aan te bieden via tapsystemen in glazen of herbruikbare flessen, zodat afname van PET-flessen en blikjes dermate verkleint dat de PMD-stroom kan worden geminimaliseerd.
- stimuleren we de leverancier(s) van etenswaren om bestelde producten binnen de mogelijkheden van de hygiëncode zo verpakkingsvrij mogelijk aan te leveren en geven omverpakkingen retour aan de leverancier(s).
- ontwikkelen we een doorlopende contentplanning met terugkerende thema's, zodat we de gemeenschap vanaf 2024 op de hoogte kunnen houden van ontplooide initiatieven en de voortgang om meer terreinen in te richten voor afval.
- informeren we clusters met regelmaat over de bestemming van het gescheiden afval en het terugwinnen van grondstoffen, zodat de faculteiten en expertisecentra zich verantwoordelijk voelen voor het afval dat bij hen vrijkomt.

¹⁰ Onder bedrijfsafval verstaan we hier de afvalstromen waarop alle medewerkers en studenten direct invloed hebben.

¹¹ Onder gebruiker verstaan we hier 1) het totaal fte in dienst (ultimo) en 2) het totaal aantal ingeschreven studenten (vt+dt+extranei), zoals gerapporteerd in de jaarverslagen.

Acties:

	Type	Omschrijving
AFV1		<i>25% reductie van het jaarlijkse bedrijfsafval per gebruiker t.o.v. 2019</i> Trekker: UFB Gereed: 2027
AFV 2		<i>Maximale grondstofherwinning via een tweesparenbeleid</i> Er wordt gestreefd naar maximale grondstofherwinning via een tweesparenbeleid. Er wordt onderzocht hoe gescheiden afval zo hoogwaardig mogelijk te recyclen, zodat grondstoffen zo optimaal mogelijk worden benut in de hele keten en daarmee de externe effecten op het milieu zoveel mogelijk beperkt. Anderzijds zetten we in op afvalpreventie om bedrijfsafval dat niet (hoogwaardig) gerecycled kan worden te minimaliseren. Trekker: UFB Gereed: doorlopend
AFV 3		<i>Minimaliseren wegwerpbeker stroom</i> Herbruikbare bekertjes worden aangeboden op alle locaties waar warme dranken worden geschonken. Wegwerpbekertjes worden belast zodat afname van de bekertjes dermate verkleint dat de bekerstroom kan worden geminimaliseerd. In afgesloten kantooromgevingen verdwijnen wegwerpbekertjes en geldt vanaf dat moment BYOC. De wegwerpkoppen voor soep worden vervangen door uitsluitend servies. Trekker: UFB Gereed: 2023
AFV 4		<i>Uitfasering monoverpakkingen voor boter, broodbeleg en sauzen</i> De Universiteit Leiden stopt met de verkoop van monoverpakkingen voor boter, broodbeleg en sauzen. Trekker: UFB Gereed: 2026
AFV 5		<i>Probleemanalyse zwerfafval</i> Met een probleemanalyse wordt de omvang van zwerfafval in kaart gebracht en afgekaderd zodat we op basis van deze analyse gerichte stappen kunnen nemen om het zwerfafval rondom de panden te verminderen. Trekker: UFB Gereed: 2026
AFV 6		<i>Uitbreiden rapportage over afval</i> Het huidige rapportagesysteem wordt verfijnd met aspecten als recyclegraad, herbesteding en foutmarges, zodat we beschikken over de benodigde gegevens om onze communicatie te steunen op harde cijfers en deze kunnen benutten voor spraakmakende voorbeelden en vergelijkingen. De intervallen tussen rapportagemomenten worden geminimaliseerd. Hiermee komt er real-time inzicht in de huidige status van afvalverwerking en kan hierop geacteerd en gecommuniceerd worden. Trekker: UFB Gereed: 2026

8.4 Duurzame catering

We hebben afgelopen jaren enorme stappen gezet om ons aanbod van producten te verduurzamen. De kracht van het duurzame cateringconcept Pure ligt in het stelselmatig introduceren van veranderingen, zodat de gemeenschap steeds de kans krijgt om eraan te wennen. Het doel voor de komende uitvoeringsperiode is om deze aanpak door te zetten, de geboekte winst beter in kaart te brengen en daarover breed te communiceren.

Ambities

In 2027 is de ecologische voetafdruk van het voedsel dat de universiteit aanbiedt, verminderd met 25 procent. Vanaf 2025 zorgen voedselkeuzelogo's op producten ervoor dat bezoekers gemakkelijk en bewust kunnen kiezen voor duurzamere en gezondere alternatieven. We volgen de ontwikkeling van de overheid over

voedselkeuzelogo's in Nederland¹² en stemmen ons beleid en implementatie daarop af, zodat we in lijn met de Nederlandse voedselvoorlichting communiceren over wat gezond is.

Acties:

	Type	Omschrijving
DC1		<i>Opzetten monitoring van de ecologische voetafdruk van het voedsel dat de universiteit aanbiedt</i> Een gespecialiseerde externe partij wordt ingeschakeld om de voetafdruk van elk product zo nauwkeurig mogelijk te berekenen. ¹³ Trekker: UFB Gereed: 2027
DC2		<i>Vergroten van het aandeel plantaardige producten</i> Jaarlijks wordt het aandeel van plantaardige producten vergroot, zodat de milieulast van het cateringassortiment stapsgewijs verkleint en klanten kunnen wennen aan het afnemende aanbod van vlees-, vis- en zuivelproducten. Trekker: UFB Gereed: 2027
DC3		<i>Aanbod plantaardige zuivel in de koffiemachines vergroten</i> Koffiemachines worden geschikt gemaakt voor havermelk, zodat er plantaardige zuivel aangeboden kan worden als standaard zonder afbreuk te doen aan de smaak van koffie of thee. Trekker: UFB Gereed: 2027
DC4		<i>Verrijken van de communicatie over verduurzaming van het voedsel assortiment met storytelling</i> De gemeenschap wordt meegenomen in de keuzes die we maken om ons assortiment te verduurzamen. Hiermee wordt draagvlak en/of brand loyalty gecreëerd. Trekker: UFB Gereed: 2027
DC5		<i>Invoeren voedselkeuzelogo's voor duurzaamheid</i> Voedselkeuzelogo's voor duurzaamheid worden geïnventariseerd. Benodigde gegevens om de scores te berekenen worden in kaart gebracht. Bijvoorbeeld voor productie, vervoer, productie van verpakking, recyclebaarheid van verpakking, labels (bio, fair trade), land van oorsprong van ingrediënten en seizoen gebondenheid. De voedselkeuzelogo's worden vervolgens getoetst op testlocatie(s) en de gemeenschap wordt bevraagd over haar ervaringen met de logo's, zodat bij de universiteitsbrede uitrol van de logo's er tijdig afgestemd is met de eindgebruikers. Er wordt transparant en uitgebreid gecommuniceerd over deze voedselkeuzelogo's op locatie en online, zodat de gemeenschap erop kan vertrouwen dat ze bij de Universiteit Leiden altijd voor de meest duurzame en gezonde producten kan kiezen. Trekker: UFB Gereed: 2027

¹² Uit onderzoek blijkt dat consumenten het verwarrend vinden als de boodschap van het logo niet overeenkomt met de Schijf van Vijf. Daarom is op moment van schrijven een groep wetenschappers uit verschillende landen aan de slag om de rekenmethode van Nutri-Score te evalueren en mogelijk aan te passen. De verwachting is dat er in de loop van 2022 meer duidelijk is over de nodige aanpassingen van Nutri-Score. Bron: <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/vraag-en-antwoord/eten-kopen-en-keurmerken/wat-is-nutri-score-.aspx>

¹³ Deze berekening dient ook als input voor de berekening van een voedselkeuzelogo voor duurzaamheid, zoals geformuleerd DC5.

Bijlage 1 Connectiviteitstabel

Middels onze connectiviteitstabel per hoofdstuk maken we inzichtelijk hoe de verschillende onderdelen binnen deze agenda, zoals onze visie, strategie, materiële onderwerpen, indicatoren, doelen, resultaten en de SDG's aan elkaar koppelen.

2 Onze aanpak

	Strategisch thema	Materieel onderwerp	Type	Indicator	Gereed	Bijdrage aan SDG
ORG1	Organisatie	Uitbreiden netwerk facultaire verbinders		Kwalitatief	2023	17
ORG2	Organisatie	Opnemen van duurzaamheid als doorlopend ontwikkelthema in de facultaire beleidsplannen		Kwalitatief	doorlopend	17
ORG3	Organisatie strategische samenwerking	Monitoring en rapportage volgens de Global Monitoring en rapportage volgens GRI en vanaf 2024 volgens de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)		Jaarlijks duurzaamheidsjaarverslag	2024	8
SS1	Verbinding met maatschappelijke partners	Intensiveren van strategische samenwerking		Kwalitatief	doorlopend	17

3 Integratie van duurzame ontwikkeling in het onderwijs

	Strategisch thema	Materieel onderwerp	Type	Indicator	Gereed	Bijdrage aan SDG
OW1	(Inter)-disciplinaire kennis en vaardigheden	Delen van 'best practices' over implementatie duurzame ontwikkeling in het onderwijs		Kwalitatief	2023	4, 8
OW2	(Inter)-disciplinaire kennis en vaardigheden	Jaarlijkse lunchmeeting 'Integration of sustainability in education'		n.v.t.	2023	4, 8, 17
OW3	(Inter)-disciplinaire kennis en vaardigheden	Mapping onderwijsaanbod		n.v.t.	2023	4, 8
OW4	(Inter)-disciplinaire kennis en vaardigheden	Ontwikkelen studiemateriaal 'Integratie van duurzaamheid in het onderwijs'		n.v.t.	2024	4, 8
OW5	Zichtbaarheid van duurzaamheid in het onderwijs	Duurzaam onderwijs aanbod beter zichtbaar maken voor studenten		n.v.t.	2024	4, 8
OW6	Zichtbaarheid van duurzaamheid in het onderwijs	Duurzame Master-thesis award		n.v.t.	2023	4, 8

4 Integratie van duurzame ontwikkeling in het onderzoek

	Strategisch thema	Materieel onderwerp	Type	Indicator	Gereed	Bijdrage aan SDG
OZ1	Bijdrage van ons onderzoek aan de SDGs	Evalueren van onderzoeksbijdrage aan SDGs		Kwalitatief	2024	8
OZ2	Bijdrage van ons onderzoek aan de SDGs	Versterken onderzoeksnetwerk duurzaamheid		n.v.t.	n.v.t.	17
OZ3	Bijdrage van ons onderzoek aan de SDGs	Opzetten projectenportfolio levende labs		Projectenportfolio		
OZ4	Verduurzaming van het onderzoek	Verduurzaming onderzoeksinfrastructuur		n.v.t.	2023	13, 17

OZ5	Verduurzaming van het onderzoek	Ontwikkelen beleid over onderzoek gefinancierd door partners uit de fossiele industrie		n.v.t.	2025	8
-----	---------------------------------	--	---	--------	------	---

5 Bewustwording en betrokkenheid

	Strategisch thema	Materieel onderwerp	Type	Indicator	Gereed	Bijdrage aan SDG
BB1	Communicatie over duurzame ontwikkelingen	Ontwikkelen van een strategisch communicatieplan duurzaamheid		n.v.t.	2023	11, 17
BB2	Communicatie over duurzame ontwikkelingen	Vergroten van de zichtbaarheid van het duurzame onderzoek		n.v.t.	doorlopend	11, 17
BB3	Communicatie over duurzame ontwikkelingen	Vergroten van de zichtbaarheid van het trainingsaanbod duurzaamheid voor medewerkers en studenten		n.v.t.	2023	11
BB4	Versterken van duurzaamheidsgemeenschap	Creëren van een 'Green Hub'		n.v.t.	2023	11
BB5	Versterken van duurzaamheidsgemeenschap	Uitbouwen LUGO - netwerk		n.v.t.	doorlopend	11
BB6	Versterken van duurzaamheidsgemeenschap	Uitreiken LUGO Green Growth Award		n.v.t.	2023	8, 11, 17
BB7	Versterken van duurzaamheidsgemeenschap	Doorontwikkelen Duurzaamheidsnetwerk tot een 'lerend netwerk'		n.v.t.	doorlopend	11

6 Klimaat-mitigatie

	Strategisch thema	Materieel onderwerp	Type	Indicator	Doel/gereed	Bijdrage aan SDG
ENE1	Energie	Reductie CO ₂ -emissie van huisvesting door de verduurzamingen		% reductie gebouwgebonden energieverbruik	10-15% in 2025 t.o.v. 2019 30% in 2030 t.o.v. 2019	13
ENE2	Energie	Toename eigen opwek met PV panelen		Aantal PV panelen	5000 PV panelen in 2025	7, 13
ENE3	Energie	Reductie aardgasgebruik		% reductie t.o.v. 2019	20-25% in 2025 t.o.v. 2019 50% reductie in 2030 t.o.v. 2019	13
DH1	Duurzame huisvesting	BREEAM-NL Very Good bij renovaties en nieuwbouw		Certificaat bij oplevering renovatie of nieuwbouw	De ambitie is 'excellent' (4 van 5 sterren) en de minimale prestatie is 'very good' (3 van 5 sterren).	11, 12, 13, 14
DH2	Duurzame huisvesting	Opzetten beleidsplan circulair bouwen		Beleidsplan circulair bouwen	2024	11, 12, 13, 14
DH3	Duurzame huisvesting	Opzetten monitoringssysteem circulair bouwen		Monitoringsysteem	2024	11, 12, 13, 14
MO1	Duurzame mobiliteit	Invoeren van een staffel om CO ₂ -compensatie zwaarder te belasten		Staffel	2026	12, 13
MO2	Duurzame mobiliteit	Verplichte registratie werkgebonden personenverkeer		n.v.t.	2024	12, 13
MO3	Duurzame mobiliteit	Onderzoeken van de mogelijkheden van een jaarlijks verlagend CO ₂ -plafond per eenheid		n.v.t.	2026	12, 13
MO4	Duurzame mobiliteit	Doorontwikkelen van de verplichte CO ₂ -compensatie zakelijke vliegvluchten		n.v.t.	2026	12, 13
MO5	Duurzame mobiliteit	Opzetten van een subsidie voor treinreizen naar 'oranje' steden ¹⁴		Subsidie	2026	12, 13
MO6	Duurzame mobiliteit	Ontwikkelen van een interactieve, groene reishandleiding		Reishandleiding	2026	12, 13
MO7	Duurzame mobiliteit	Maximale transparantie over dienstreizen		n.v.t.	2026	12, 13

¹⁴ Onder 'oranje' steden verstaan we bestemmingen die per trein <10 uur vanaf Leiden Centraal bereikbaar zijn.

MO8	Duurzame mobiliteit	Emissie-vrije leveringen in de binnensteden van Den Haag en Leiden in 2025		Emissie-vrije levering in de binnensteden van Den Haag en Leiden	2025	12, 13
MO9	Duurzame mobiliteit	Verbeteren van de capaciteit en kwaliteit van fietsenstallingen		n.v.t.	2026	12, 13

7 Duurzame leefomgeving

	Strategisch thema	Materieel onderwerp	Type	Indicator	Doel/Gereed	Bijdrage aan SDG
BIO1	Biodiversiteit	Inventarisatie biodiversiteit per campus		inventarisatie	2023	14, 15
BIO2	Biodiversiteit	Opzetten van een meetsysteem biodiversiteit op elke campus, alsmede vaststellen welke doelsoorten de universiteit ondersteunt		meetsysteem	2023	14, 15
BIO3	Biodiversiteit	Aanleggen levend lab/tiny forest op het Leiden Bio Science Park		Living lab/Tiny Forest	2026	14, 15
BIO4	Biodiversiteit	Doorlopende communicatie over biodiversiteit		n.v.t.	doorlopend	14, 15
WAT1	Waterbeheer	Invoeren van waterbesparende maatregelen bij nieuwbouw en renovaties		n.v.t.		13, 14, 15
KLI1	Klimaatadaptatie	Jaarlijkse toename van groene oppervlakte op grond en op/aan gebouwen van de universiteit		% groene oppervlakte op grond en op/aan gebouwen van de universiteit.	Jaarlijkse toename	13, 14, 15
KLI2	Klimaatadaptatie	Afkoppeling hemelwater		Aantal gebouwen afgekoppeld		13, 14, 15

8 Naar een circulaire economie

	Strategisch thema	Materieel onderwerp	Type	Indicator	Doel/Gereed	Bijdrage aan SDG
INK1	Duurzaam inkopen	Verzwaren van de duurzaamheidscriteria bij inkopen		duurzaamheidscriteria	n.v.t.	12

ICT1	Eerlijke en circulaire ICT	Kennisopbouw over milieueffecten van aanbestedingen van ICT		n.v.t.		4, 5, 9, 17
ICT2	Eerlijke en circulaire ICT	Hoogwaardige verwerking van gebruikte ICT		n.v.t.		4, 5, 9, 17
AFV1	Afval	Reductie van het jaarlijkse bedrijfsafval per gebruiker		Kg bedrijfsafval	25% reductie in 2027 t.o.v. 2019	11, 12, 14
AFV2	Afval	Maximale grondstofherwinning via een tweesporenbeleid		n.v.t.	2026	11, 12, 14
AFV3	Afval	Minimaliseren wegwerpbeker stroom		n.v.t.	2023	11, 12, 14
AFV4	Afval	Uitfasering monoverpakkingen voor boter, broodbeleg en sauzen		monoverpakkingen	2026	11, 12, 14
AFV5	Grondstoffengebruik en afval	Probleemanalyse zwerfafval		probleemanalyse	2026	11, 12, 14
AFV6	Grondstoffengebruik en afval	Uitbreiden rapportage over afval		n.v.t.	2026	11, 12, 14
DC1	Duurzame catering	Opzetten monitoring van de ecologische voetafdruk van het voedsel dat de universiteit aanbiedt		monitoring		2
DC2	Duurzame catering	Vergroten van het aandeel plantaardige producten		n.v.t.		2
DC3	Duurzame catering	Aanbod plantaardige zuivel in de koffiemachines vergroten		Plantaardig zuivel in de koffiemachines		2
DC4	Duurzame catering	Verrijken van de communicatie over verduurzaming van het voedsel assortiment met storytelling		n.v.t.		2
DC5	Duurzame catering	Invoeren voedselkeuzelogo's voor duurzaamheid		Voedselkeuzelogo's		2

Bijlage 2 Duurzame Masterthesis prijs

Doelstelling:

De Universiteit Leiden wil in samenwerking met Leiden University Green Office elk academisch jaar een duurzame masterthesisprijs uitreiken. Op deze manier belonen we de beste masterthesis rond duurzaamheidsvraagstukken dat gedurende het afgelopen academisch jaar werd uitgewerkt aan de Universiteit Leiden en stimuleren we duurzaam onderzoek aan de Universiteit Leiden.

De prijs

De prijs zal bestaan uit een geldbedrag van €500, - voor de winnaar. De overige twee genomineerden ontvangen een eervolle vermelding en een symbolische prijs. De winnaar en de twee genomineerden presenteren hun masterthesis op een daartoe ingericht evenement. (NADER TE BEPALEN)

Context en afbakening

Het onderwerp duurzaamheid krijgt vanuit de maatschappij gezien steeds meer urgentie. Met de duurzame masterthesis prijs zet de Universiteit Leiden studenten in de spotlight die een antwoord bieden op duurzaamheidsvraagstukken in hun masterthesis. Voor vele mastertheses zal de link gelegd kunnen worden met duurzaamheid. De prijswinnaars van deze competitie zullen echter moeten laten zien dat ze een 360°-visie hebben op het onderwerp, verbanden kunnen leggen tussen de verschillende perspectieven op duurzaamheid en hiermee tot de kern van het duurzaamheidsvraagstuk kan komen.

Deelnamevoorwaarden

- Elk aan de Universiteit Leiden ingeschreven student kan zijn/haar masterthesis indienen. De masterthesis moet in het afgelopen academisch jaar afgerond zijn.
- De kandidaat heeft zijn masterthesis met minstens een 8 afgerond.
- Het onderwerp is vrij, mits het bijdraagt aan een duurzame toekomst.
- Confidentiële mastertheses zijn geen probleem, mits vooraf aangekondigd.

Beoordelingscriteria

Inzendingen worden beoordeeld op vier criteria:

1. Een 360°-visie op het onderwerp. Het onderwerp moet onderzocht zijn vanuit verschillende perspectieven.
2. Innovatief: het onderwerp moet toekomstgericht zijn, zowel binnen de discipline als in het kader van duurzaamheid. Daarnaast moet het werk bijdrage aan het streven naar een duurzame samenleving, economie en planeet.
3. Maatschappelijke impact: in hoeverre worden sociaal-rechtvaardige duurzame ontwikkeling belicht?
4. Leesbaarheid en toegankelijk van de masterthesis. In welke mate worden de vraagstelling, onderzoeksresultaten en conclusies duidelijk geformuleerd?

Hoe deelnemen?

- Via een invulformulier kan de masterthesis ingediend worden.
- Aanvullend dienen de volgende teksten worden aangeleverd:
- Masterthesis in pdf formaat
- Een toegankelijk geschreven samenvatting van 250 – 500 woorden over het onderzoek.
- Een toelichting van 250 – 500 woorden waarin aangetoond wordt hoe innovatief en toekomstgericht de masterthesis is en dat de masterthesis bijdraagt aan een duurzame en sociaalrechtvaardige verandering, voorbij de status quo.
- Een toelichting van 250 – 500 woorden waarin je aantoont hoe je perspectieven uit verschillende disciplines gebruikt hebt in je werk.

Procedure

Door een online inschrijfformulier in te vullen in Dossier Duurzaamheid kan, uiterlijk op xxxxx, 23.59u deelgenomen worden. Naast de aangeleverde teksten bevat de inzending een digitale versie (PDF) van de masterthesis.

Alles deelnemers krijgen na het verstrijken van de deadline een in ontvangstbevestiging van hun inzending. Na het verstrijken van de deadline heeft een jury van tenminste drie leden (zie 'Jury') de tijd tot xx-xx-xx om uit alle inzendingen een shortlist van vijf mastertheses samen te stellen. Deze theses worden doorgestuurd naar de voltallige jury. De voltallige jury nomineert hieruit vervolgens de drie genomineerden.

De drie genomineerden worden, uiterlijk op xx-xx-xxxx, uitgenodigd voor de uitreiking. Hierbij wordt de genomineerden gevraagd een korte presentatie van maximaal 15 minuten voor te bereiden die ze presenteren tijdens de uitreiking. Tijdens de uitreiking wordt de winnaar van de Duurzame Masterthesis bekend gemaakt.

Jury

De voltallige jury bestaat uit tenminste zes personen en wordt jaarlijks opnieuw samengesteld. Minimaal drie personen hiervan, waarvan minstens één uit LUGO, aangevuld met twee personen met expertise vanuit verschillende disciplines, stellen de shortlist samen op basis van het online inschrijfformulier, de samenvatting van de masterthesis en de gevraagde teksten.

De shortlist wordt beoordeeld door minimaal drie personen waarvan tenminste één externe niet-academische expert en twee medewerkers uit het kader Wetenschappelijk Personeel.

Alle juryleden bepalen hierna de uiteindelijke ranking.

De prijsuitreiking vindt plaats op xx-xx-xxx

Bij onvoldoende aanmeldingen of bij onvoldoende niveau heeft de jury het recht de prijs niet uit te reiken.

Bekostiging

Het budget benodigd voor de organisatie van de uitreiking en de prijs zelf zullen uit het evenementenbudget van programmteam Duurzaamheid/LUGO gehaald worden. Het programmteam Duurzaamheid zal de organisatie en de communicatie van de prijs verzorgen. De juryleden werken onbezoldigd.

Bijlage 3 Wetenschapsdossiers in relatie tot de SDG's

Wetenschapsgebied	Dossier	SDG's
Artificial Intelligence	Artificial Intelligence	3, 10, 15
Fundamental of Science	Data science	3, 10, 15
	De quantumcomputer	3, 7, 9
	De zoektocht door het heelal	4
	Duurzame energie	7, 9, 13
Gezondheid en welzijn	Brein en gedrag in ontwikkeling	3, 4
	Grip op je gezondheid	1, 3, 6
	Immunititeit, infectie en tolerantie	3, 6, 11
	Optimaal onderwijs	4, 8, 10
	Van data naar inzichten	3, 16, 17
	Vasculaire en regeneratieve geneeskunde	3, 9
Life Sciences	Duurzame toekomst	2, 11, 13, 14, 15
	Het skelet als bron	3
	Pathogenese en therapie van kanker	3
	Samenwerken voor efficiënte medicijnontwikkeling	3, 9
Recht, politiek en bestuur	Bestuur en samenleving	12, 16, 17
	Botsende belangen overbruggen	10, 16, 17
	Europa	8, 11, 16
	Internationaal Belastingrecht	8, 10, 16
	Internationaal Publiekrecht	8, 10, 16
	Oog voor complexe problemen	10, 16
	Passende straffen	11, 16
	Veiligheid en dreiging	16
Talen, culturen en samenlevingen	Afrika heroverwogen	11, 16, 17
	Azië	8, 16, 17
	Inheemse volkeren beschermd	10, 15
	Islam en samenleving	11, 16, 17
	Maken en creëren van eeuwenoude kennis	3, 11
	Taaldiversiteit	17